

Kirsi Salo

OSAKEYHTIÖN PÄÄOMARAKENNE JA VAROJEN JAKO

Opinnäytetyö

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Liiketalouden koulutusohjelma

Kevät 2008

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma
Tekijä(t) Kirsi Salo	
Työn nimi Osakeyhtiön pääomarakenne ja varojen jako	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	Ohjaaja(t) Matti Haataja
	Toimeksiantaja
Aika Kevät 2008	Sivumäärä ja liitteet 59
<p>Työn tarkoituksena oli selvittää millainen on osakeyhtiön pääomarakenne, miten sidottu ja vapaa oma pääoma eroavat toisistaan sekä millä tavalla osakeyhtiöstä voidaan jakaa varoja osakkeenomistajille. Työn teoriaosuuden muodostaa osakeyhtiön keskeiset periaatteet sekä selvitys siitä, miten osakeyhtiö perustetaan ja miten sitä hallinnoidaan. Lähteenä työssä on käytetty oikeuskirjallisuutta, yhtiölainsäädäntöä, verolainsäädäntöä ja hallituksen esityksiä.</p> <p>Osakeyhtiön pääoma rakentuu omasta ja vieraasta pääomasta. Oma pääoma jaetaan sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan. Sidottua omaa pääomaa on osakepääoma, arvonorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto sekä vanhan lain mukaiset vara- ja ylikurssirahastot. Tämä työ käsittelee sidotun oman pääoman osalta tarkemmin osakepääomaa. Se on sidotun oman pääoman tärkein erä. Vapaaseen omaan pääomaan kuuluu sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto, muut mahdolliset rahastot ja tilikauden sekä edellisten tilikausien voitto tai tappio. Tarkemmin tässä työssä käsitellään sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoa. Se on vapaan oman pääoman tärkein erä. Lisäksi käydään läpi pääomalain merkitystä osakeyhtiölle eri tilanteissa.</p> <p>Osakeyhtiön pääasiallinen tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille. Varoja voidaan jakaa laillisesti osakeyhtiölain mukaan neljällä eri tavalla: osinkona, lunastamalla tai hankkimalla omia osakkeita, osakepääomaa alentamalla tai jakamalla varoja purkautumisen yhteydessä. Edellä mainituista kolme ensimmäistä on otettu tässä työssä lähempään tarkasteluun. Osingon jakaminen on ehdottomasti eniten käytetty varojenjako- ja jakomerkitys. Uusi osakeyhtiölaki mahdollistaa myös pääoman palautuksen sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta osakkeenomistajille. Tulevaisuudessa tämäkin tapa voi nousta suosituksi jakotavaksi.</p> <p>Velkojainsuojamenettelyn säännöksillä pyritään suojaamaan erityisesti velkojia. Menettelyssä velkojille annetaan oikeus vastustaa osakeyhtiön suunnittelemaa menettelyä. Velkojainsuojamenettelyä on noudatettava aina kun velkojien asema uhkaa heikentyä, esimerkiksi yhtiön alentaessa osakepääomaa.</p> <p>Verotusta on käsitelty tässä työssä lähinnä osingon verotuksen kohdalla osakkeenomistajan näkökulmasta.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	osakeyhtiö, osakepääoma, oma pääoma, varojen jako,
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree Programme Business Administration
Author(s) Kirsi Salo	
Title The Capital Structure and Distribution of Assets of Limited Liability Company	
Optional Professional Studies	Instructor(s) Matti Haataja
	Commissioned by
Date Spring 2008	Total Number of Pages and Appendices 59
<p>The purpose of this thesis was to determine the capital structure of a limited liability company; what is the difference between restricted equity and unrestricted equity and how a company can distribute profits to the shareholders.</p> <p>The theoretical part of this thesis introduces the main principles of company operations, incorporation of limited liability company and administration of a company. The source books used in this thesis are literature on justice, company legislation, tax legislation, and government pre-works.</p> <p>The main purpose of a company is to generate profits for the shareholders. The assets of the company may be distributed to the shareholders in four ways. The methods for the distribution of assets are: the distribution of profits and the distribution of assets from the reserves of unrestricted equity, the reduction of the share capital, the acquisition and the redemption of company's own shares, the dissolution and deregistration of the company. This thesis concentrates mostly on the first three ways.</p> <p>Creditor protection gives creditors the right to object to, for example to the reduction of the share capital. However, they shall not have this right if the amount of the reduction is to be used for loss coverage or if the share capital is at the same time increased at least by the amount of the reduction.</p> <p>Taxation is limited primarily to the taxation of shares..</p>	
Language of Thesis	Finland
Keywords	limited liability company, share capital, equity, generate profits
Deposited at	☒ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OSAKEYHTIÖ YHTIÖMUOTONA	3
2.1 Osakeyhtiön toiminnan keskeiset periaatteet	5
2.2 Osakeyhtiön perustaminen	8
2.3 Hallinto	13
3 OSAKEYHTIÖN PÄÄOMARAKENNE	18
3.1 Sidottu oma pääoma	19
3.1.1 Osakepääoma	20
3.1.2 Muu sidottu oma pääoma	24
3.2 Vapaa oma pääoma	26
3.3 Pääomalaina	27
3.4 Varojen menettäminen	29
4 VAROJEN JAKAMINEN OSAKEYHTIÖSSÄ	34
4.1 Yleistä	34
4.1.1 Laillinen varojen jako	35
4.1.2 Lahjoitukset	37
4.2 Voiton jako ja varojen jako vapaan oman pääoman rahastosta	38
4.2.1 Osinko	39
4.2.2 Varojen jako vapaan oman pääoman rahastosta	45
4.3 Omien osakkeiden lunastaminen ja hankkiminen	48
4.4 Osakepääoman alentaminen	50
4.4.1 Syitä alentamiseen	51
4.4.2 Velkojainsuojamenettely	54
5 POHDINTA	56
LÄHTEET	58

1 JOHDANTO

Katja Boxberg kirjoittaa 26. maaliskuuta Kainuun Sanomissa, että pitkään jatkunut nousuhdanne ja työelämän muutokset ovat innoittaneet ennätysellisen monet perustamaan yrityksen. Patentti- ja rekisterihallituksen mukaan Suomeen syntyi viime vuonna yli 30 000 uutta yritystä. Samassa lehdessä Ahti Saarela kertoo, että viime vuonna perustettiin Kainuuseen 338 uutta yritystä. Yhtenäkkään aiempina vuonna ei Kainuussa ole päästy lähelle 300 uutta yritystä. (Boxberg 2008, 4; Saarela 2008, 4.)

Osakeyhtiö on suosittu yhtiömuoto. Muita yhtiömuotoja perustetaan vähemmän. Ennätysellinen määrä uusia yrityksiä on jälleen perustettu, joten on hyvin ajankohtaista käsitellä aihetta juuri nyt. Ajankohtaisuutta lisää myös se, että uusi osakeyhtiölaki astui voimaan 1.9.2006 kumoten aiemman vuoden 1978 lain.

Tämän työn tavoitteena on antaa lukijalle selkeä kuva siitä, millainen yhtiö on osakeyhtiö. Teoriapohja muodostuu osakeyhtiön keskeisistä periaatteista siitä, miten osakeyhtiö perustetaan ja kuka sitä johtaa. Uusi osakeyhtiölaki korostaa periaatteiden merkitystä ja tuo esiin lyhyesti kahdeksan keskeistä periaatetta. Näitä periaatteita ja niiden tarkoitusta on enemmän valotettu hallituksen esitöissä ja säädösteksteissä. Osakeyhtiön perustamisesta käydään läpi, kuka voi perustaa osakeyhtiön, mikä on perustamissopimus, mitä yhtiöjärjestyksessä tulee mainita ja kuinka paljon perustajaosakkaiden on sijoitettava alkavaan yritykseen. Hallinnon osalta selvitetään osakeyhtiön hallinnon rakenne ja toiminta.

Varsinainen työ on rajattu käsittelemään osakeyhtiön pääomarakennetta ja varojen jakoa. Pääoman osalta keskitytään lähinnä omaan pääomaan. Oma pääoma jakautuu sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan. Sidottua omaa pääomaa ovat osakepääoma, arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto sekä vanhan lain mukaiset vara- ja ylikurssirahastot. Sidotun oman pääoman mielenkiintoisin erä on osakepääoma. Osakepääomaa voidaan korottaa merkitsemällä osakepääomatilille lisää varoja ja osakepääomaa voidaan alentaa esimerkiksi tappioiden kattamiseksi.

Vapaata omaa pääomaa on yhtiön tuottama voitto. Voittovaroja voidaan jakaa osakkeenomistajille lain sallimilla tavoilla esimerkiksi osinkona. Vapaan oman pääoman eriä ovat sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto, muut mahdolliset rahastot sekä tilikauden voitto tai

tappio. Mielenkiintoisin ja tärkein vapaan oman pääoman erä on sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto, jota tässä työssä tarkemmin tarkastellaan.

Osakeyhtiön päätarkoitus on tuottaa voittoa niille, jotka ovat yhtiön perustaneet eli osakkeenomistajille. Osakeyhtiö voi jakaa varoja yhtiöstä ulos neljällä laillisella tavalla: osinkona tai jakamalla sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta, lunastamalla tai hankkimalla omia osakkeita, alentamalla osakepääomaa tai jakamalla varoja purkautumisen yhteydessä. Tässä työssä käsitellään kolmea ensimmäistä tapaa jakaa varoja ja selvitetään myös, mikä on laitonta varojen jakoa.

Aihe on haasteellinen mutta erittäin mielenkiintoinen. Tarkoitus on koota yksiin kansiin helposti luettava ja ymmärrettävä kiinteä kokonaisuus. Työ on tehty kirjallisen materiaalin pohjalta. Aineistoa on pyritty käyttämään monipuolisesti.

2 OSAKEYHTIÖ YHTIÖMUOTONA

Kilpailukykyinen yritys luo perustan sekä yrittäjän taloudelle että koko maan taloudelle. Suomalaisen yritystoiminnan keskeisin yritysmuoto on osakeyhtiö. Vaikka yritys toimisi jossain muussa muodossa esimerkiksi avoimena yhtiönä tai kommandiittiyhtiönä, sen sopimus-kumppanina on usein osakeyhtiöitä. (Mähönen & Villa 2006, 1.)

Osakeyhtiöitä sääntelee osakeyhtiölaki (OYL), joka on yleislaki. Osakeyhtiölakia sovelletaan kaikkiin Suomen lain mukaan rekisteröityihin osakeyhtiöihin, jollei tässä laissa tai muussa laissa säädetä toisin. Uusi osakeyhtiölaki tuli voimaan 1.9.2006, samalla kumottiin aiempi vuoden 1978 osakeyhtiölaki. Uuden lain tavoitteena on osakeyhtiöiden toimintamahdollisuuksien lisääminen. Uuden lain voimaan tultua osakeyhtiöitä on rekisteröity kaupparekisteriin lähes 60 % enemmän kuin lain voimaantuloa edeltäneinä 12 kuukautena. Suurin osa Suomessa toimivista osakeyhtiöistä on pieniä tai keskisuuria yrityksiä. (OYL 1:1.1; Mähönen & Villa 2006, 1; PRH 2007.)

Osakeyhtiön suosion salaisuus on henkilökohtaisen velkavastuun puuttuminen. Osakkeen omistajat eivät ole henkilökohtaisessa vastuussa yrityksen veloista. Todellisuudessa aloittavilla yrityksillä velkavastuu on kuitenkin henkilökohtaista. Yrittäjäksi ryhtyvän on usein pantattava omaisuuttaan yrityksen velkojen vakuudeksi ja näin otettava henkilökohtainen velkavastuu myös yritystoiminnasta. Toinen suosion salaisuus lienee osakkeen luovutettavuus. Osakeyhtiössä osake on vapaasti luovutettavissa kolmannelle, mikä tarkoittaa sitä, että yhtiöstä irrottautuminen on helppoa ja omistuksen voi nopeasti muuttaa rahaksi. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 29.)

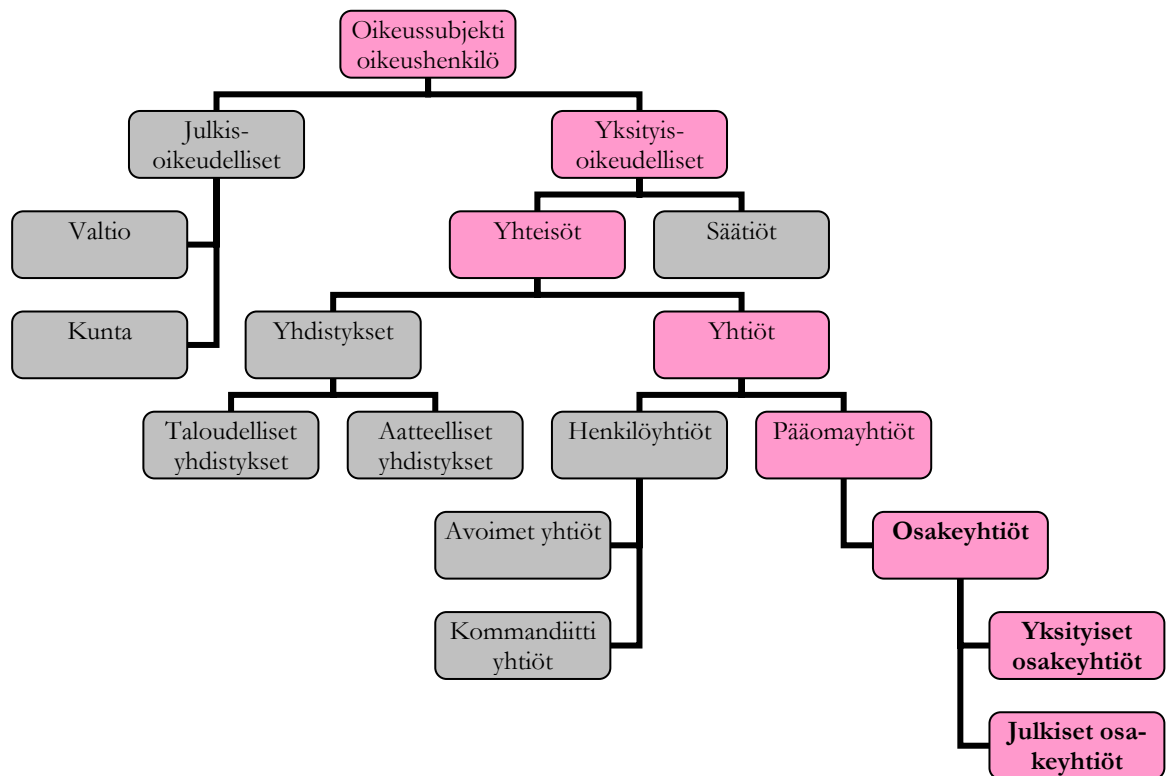
Osakeyhtiö syntyy rekisteröinnin kautta, yritystä ei siis juridisesti ole olemassa, ennen kuin se on merkitty kaupparekisteriin. Kun yhtiö on tullut merkityksi kaupparekisteriin osakeyhtiönä, on sen käytettävä toiminimeä. Toiminimessä tulee olla sana osakeyhtiö tai sen lyhenne Oy. Julkisen osakeyhtiön lyhenteenä on Oyj. Kun osakeyhtiö on ilmoitettu kaupparekisteriin, siitä tulee itsenäinen oikeussubjekti. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 25.)

Osakeyhtiö voi olla joko yksityinen tai julkinen. Yksityisen osakeyhtiön osakepääoman on oltava vähintään 2 500 euroa ja julkisen 80 000 euroa. Osakeyhtiötä voidaan kutsua pääomayhtiöksi ja näin erottaa se henkilöyhtiöistä. Osakeyhtiön pääasiallinen tarkoitus on voiton tuottaminen osakkaille. Jotta osakeyhtiö yhtiömuotona olisi toimiva, on laissa säädetty

velkojien suojaksi yhtiön pääoman hankinnasta, pysyvyydestä ja pääoman luovuttamisesta yhtiön ulkopuolelle. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 18.)

Osakeyhtiön ylin päättävä elin on yhtiökokous, johon kaikki osakkeenomistajat saavat osallistua. Yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet, jotka hoitavat yhtiön operatiivista hallintoa. Hallitus voi valita yritykselle toimitusjohtajan, jos siihen on tarvetta. Toimitusjohtajan tehtävänä on hoitaa yritystä hallituksen ohjeiden ja määräysten mukaisesti. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 84.)

Oikeussubjektit eli oikeuksien ja velvollisuuksien haltijat voidaan jakaa kahteen ryhmään: fyysiset henkilöt eli ihmiset ja oikeushenkilöt. Alla (Kuvio 1.) oleva kuvio esittää osakeyhtiön paikan oikeussubjektien kentässä. (Immonen & Nuolima 2007, 15.)

Kuvio 1. Yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt (Immonen & Nuolima 2007, 15)

Oikeushenkilöt voidaan jakaa julkisoikeudellisiin ja yksityisoikeudellisiin oikeushenkilöihin. Osakeyhtiö on pääomayhtiö. Yhtiön perustaja, osakkeenomistaja voi olla sekä fyysinen henkilö että oikeushenkilö. Kaikki kuviossa 1 kuvatut (Kuvio 1.) oikeushenkilöt voivat olla osakeyhtiön perustajia. (Immonen & Nuolima 2007, 15.)

2.1 Osakeyhtiön toiminnan keskeiset periaatteet

Osakeyhtiön toimintaa sääntelemään on uudessa osakeyhtiölaissa tullut periaatekeskeisyys. Periaatteiden esiin tuominen heti lain alussa korostaa niiden merkitystä. Periaatteiden tarkoitus on antaa toiminnalle reunaehdot ja turvata kolmansia osapuolia eli velkojia. Tärkeimpiin periaatteisiin kuuluu voiton tuottaminen osakkeenomistajille, johdon huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus ja yhdenvertaisuusperiaate. Periaatteita ei ollut vielä vuoden 1978 osakeyhtiölaissa. (Mähönen & Villa 2006, 3.)

Yleisiin periaatteisiin voidaan vedota silloin, kun yksityiskohtaista säännöstä asiasta ei ole kirjoitettu. Periaatteet ovat näkyneet käytännössä ja oikeustapauksissa ennenkin. Aiemmin niitä ei ole näin selkeästi lakiin kirjoitettu. Osakeyhtiölain kahdeksan yleistä periaatetta ovat: oikeushenkilöllisyys ja osakkeenomistajan rajoitettu vastuu, pääoma ja sen pysyvyys, osakkeen luovutettavuus, toiminnan tarkoitus, enemmistöperiaate, yhdenvertaisuus, johdon tehtävät ja tahdonvaltaisuus. (OYL 1:1 - 9.)

1. **Oikeushenkilöllisyys ja osakkeenomistajan rajoitettu vastuu:** Osakeyhtiö on osakkeenomistajistaan erotettava erillinen oikeushenkilö. Osakeyhtiö ja osakkeenomistaja ovat kaksi eri oikeussubjektia. Osakeyhtiön oikeushenkilöllisyys sisältää oikeuskelpoisuuden ja oikeustoimikelpoisuuden. Oikeuskelpoisuus antaa yhtiölle oikeuden omistaa ja olla velkaa. Oikeustoimikelpoisuus tarkoittaa, että yhtiö voi tehdä itsenäisesti oikeustoimia omissa nimissään, esimerkiksi kauppvoja.

Erillinen oikeushenkilöllisyys näkyy myös osakeyhtiön päätöksenteossa. Henkilöyhtiössä yhtiömies voi ottaa yksityisottoina yrityksen kassasta rahaa omaan käyttöönsä. Osakeyhtiössä osakas ei voi ottaa kassasta rahaa, mutta osakkeenomistajille voidaan maksaa osinkoa, jos yritys tuottaa voittoa. Osakkeenomistajan rajoitettu vastuu tarkoittaa, että osakeyhtiössä osakkeenomistajat eivät ole henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön veloista, vaan he vastaavat vain sijoittamallaan pääomalla. Osakkeenomistajalle voidaan kuitenkin lisäksi asettaa velvollisuus suorittaa osakeyhtiölle erityisiä maksuja, kuten esimerkiksi taloyhtiöissä tai golfyhtiöissä. Jos yhtiöjärjestyksessä on tällainen velvoite, sitä voidaan myöhemmin muuttaa vain osakkeenomistajien suostumuksella. Henkilöyhtiössä vastuunalaiset yhtiömiehet vastaavat yrityksen veloista koko omaisuudellaan, rajattomasti. (HE 109/2005, 104.)

2. **Pääoma ja sen pysyvyys:** Osakeyhtiössä osakkeenomistaja ei vastaa henkilökohtaisesti yhtiön veloista, vaan niistä vastaa yhtiö. Osakeyhtiöt pyrkivät kartuttamaan yhtiön varoja jatkaakseen liiketoimintaa ja jakaakseen varoja osakkeenomistajille. Kerrättävä varallisuus esimerkiksi osakepääoma, toimii myös velkojien suojana. Yhtiön kirjanpidossa nämä varat merkitään yhtiön omaan pääomaan. Omapääoma on jaettu sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan. Nimensä mukaisesti sidottua pääomaa pyritään sitomaan ja kerryttämään. (Immonen & Nuolimaa 2007, 20.)
3. **Osakkeen luovutettavuus:** Osakeyhtiössä osake on vapaasti siirrettävissä tai luovutettavissa kolmannelle. Osakkeenomistajat eivät voi pääsääntöisesti estää jonkun henkilön osakkeenostoaikeita. Osakkeen vapaan luovutettavuuden ansiosta omistus on koska tahansa mahdollista muuttaa rahaksi ja näin irrottautua yhtiöstä. Oikeutta luovuttaa ja hankkia osakkeita voidaan kuitenkin rajoittaa yhtiöjärjestyksen määräyksellä. Henkilöyhtiöissä vastaavasti osuuden myyminen tai luovuttaminen tapahtuu vain kaikkien osakkaiden suostumuksella. (HE 109/2005, 104.)
4. **Toiminnan tarkoitus:** Yhtiön toiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin (OYL 1:5). Säännös tarkoittaa, että yhtiön voiton tuottamista voidaan tarkastella pidemmälläkin aikavälillä. Tämä mahdollistaa erilaiset investoinnit, kuten yrityksen koneiden ja kaluston uusimisen, tuotekehityksen ja henkilöstön kouluttamisen. Pitkävaikutteisten toimien kautta yhtiö pyrkii parantamaan voitontuottamiskykyään. Voiton tuottaminen osakkeenomistajille voi tapahtua varojen jaon lisäksi pyrkimällä nostamaan osakkeen arvoa. Yhtiöjärjestyksessä toiminnan tarkoitukseksi voidaan määritellä muukin, kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Yhtiön tarkoituksena voi olla esimerkiksi koulun ylläpitäminen tai muu yleishyödyllinen toiminta. (HE 109/2005, 105.)
5. **Enemmistöperiaate:** Valtaosa osakeyhtiön päätöksistä tehdään enemmistöperiaatteet mukaan, eli päätökset syntyvät äänten enemmistöllä. Tämä takaa sen, että ristiriitatilanteissakin päätös saadaan aikaiseksi. Yksi osake tarkoittaa yleensä yhtä ääntä. Suurimmassa osassa yhtiöitä on osakkeenomistajia vain muutama, joten pääperiaate toimii niissä hyvin. Isommissa yhtiöissä on tarvetta suojata myös vähemmistöä. Tietyn suuruiselle vähemmistölle on annettu laissa tiettyjä oikeuksia. (HE 109/2005, 105.)

6. **Yhdenvertaisuus:** Yhdenvertaisuus jakautuu kahteen ydinkohtaan. Ensinnäkin kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Toiseksi yhtiön hallintoon kuuluvat yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto, eivät saa tehdä päätöstä, joka voisi tuottaa yhdelle osakkeenomistajalle etua toisen osakkeenomistajan kustannuksella. Yhdenvertaisuus on yksi keskeisimmistä periaatteista ja sen tarkoituksena on suojata vähemmistöosakkeenomistajaa. Periaate tarkoittaa, että enemmistövaltaa voidaan käyttää mutta ei vähemmistön kustannuksella. Yhdenvertaisuusperiaate soveltuu hyvin esimerkiksi varojen jakamista koskeviin tilanteisiin. Osakkeenomistajat voivat lähtökohtaisesti luottaa siihen, että kaikkien osakkeenomistajien osakkeet tuottavat samat oikeudet. Toisaalta osakkeenomistajat voivat luottaa yhtiöjärjestykseen ja sen luomien oikeuksien pysyvyyteen. Mikäli osakeoikeuksia muutetaan yhtiöjärjestyksellä, on tärkeää kiinnittää huomiota omistuksen arvon säilymiseen. (HE 109/2005, 105.)

7. **Johdon tehtävät:** Yhtiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua (OYL 1:8). Yhtiön johtoon kuuluvat hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja ja hallintoneuvoston jäsenet. Johdon jäsenen on siis toimittava huolellisesti. Jos huolellisuutta arvioidaan, kiinnitetään huomiota siihen, että yrityselämässä päätöksiä joudutaan tekemään usein epävarmoin perustein. Lisäksi huomioidaan, että riskin ottaminen kuuluu yritystoimintaan. Riittävää huolellisuutta osoittaa se, että johto on hankkinut tietoa ratkaisun tueksi ja saamiensa tietojen perusteella tehnyt johdonmukaisen päätöksen. Huolellisuuden laiminlyönti voi johtaa johdon vahingonkorvausvastuuseen.

Toimiminen yhtiön edun mukaisesti merkitsee yhtiön johdolle asetettua lojaliteettivelvollisuutta yhtiötä ja viimekädessä kaikkia osakkeenomistajia kohtaan. Tarkoituksena on, että yhtiö tuottaa kaikille osakkeenomistajille etua liiketoiminnan kautta. Vain tietyn omistajan etujen mukaisesti toimiminen ei ole sallittua. Säännöksellä ei ole tarkoitus supistaa johdon velvollisuuksia. Johto ei aina voi toimia sekä osakkeenomistajien että yhtiön edun mukaisesti, vaan sen on joskus valittava jompikumpi. (HE 109/2005, 107.)

8. **Tahdonvaltaisuus:** Säännös on pääasiassa informatiivinen. Tahdonvaltaisuus tarkoittaa, että osakkeenomistajat voivat määrätä yhtiöjärjestyksessä yhtiön toiminnasta. Yhtiöjärjestyksessä ei kuitenkaan saa loukata lain pakottavia säännöksiä, liittyen velkojien suojaan ja vähemmistöosakkaisiin. (HE 109/2005, 107.)

2.2 Osakeyhtiön perustaminen

Osakeyhtiön perustajien lukumäärää ei ole rajoitettu. Osakeyhtiön voi perustaa yksikin henkilö. Avoimeen yhtiöön tarvitaan kaksi ja osuuskuntaan vaaditaan vähintään kolme jäsentä. (Immonen & Nuolimaa 2007, 38.)

Henkilöt jotka ovat päättäneet harjoittaa jotain tiettyä liiketoimintaa yhdessä, voivat perustaa osakeyhtiön. Osakeyhtiön perustaminen on käytännössä nopea ja yksinkertainen toimenpide. Uuden osakeyhtiölain tultua voimaan perustaminen on entistäkin helpompaa. Osakeyhtiön perustamiskirjasta ja perustamiskokouksen pöytäkirjasta on luovuttu. Uudessa laissa ne on yhdistetty yhdeksi perustamissopimukseksi. Lähtökohta on, että yhtiötä perustettaessa kaikki osakkeen omistajat ovat yksimielisiä. Perustajaosakkaat tekevät kirjallisen perustamissopimuksen ja allekirjoittavat sen. (HE 109/2005, 107.)

Perustajaosakkaat

- merkitsevät perustamissopimuksessa ilmenevän määrän osakkeita allekirjoituksellaan, eli maksavat yhtiöön sen peruspääoman eli osakepääoman
- valitsevat johdon, tilintarkastajat sekä toimitusjohtajan ja myös heidän toimikausi ja tehtävät alkavat perustamissopimuksen allekirjoittamisesta
- laativat yhtiölle toimintasäännöt eli yhtiöjärjestyksen. (Sikarla 2006, 27.)

Patentti- ja rekisterihallituksen tekemässä perustamispaketissa on valmiina perustamisessa tarvittavat asiakirjapohjat kuten: perustamissopimus, kaksi eri yhtiöjärjestysmallia ja ilmoituslomakkeet (PRH 2006).

Kuka voi perustaa osakeyhtiön?

Osakeyhtiön perustajaksi ei kelpaa kuka tahansa tai mikä tahansa. Perustajille on asetettu tiettyjä kelpoisuusvaatimuksia, koska heillä on tiettyjä tehtäviä ja tietyt vastuut yhtiössä. Yrityksen perustajana voi olla vain fyysinen henkilö tai oikeushenkilö. Oikeushenkilöitä ovat esimerkiksi toiset yhtiöt kuten avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö taikka rekisteröity yhdistys tai säätiö. Myös julkisoikeudelliset oikeushenkilöt voivat toimia osakeyhtiön perusta-

jina. Tällaisia ovat esimerkiksi valtio, kunta tai Suomen Pankki. Luonnollisen henkilön perustaessa osakeyhtiötä kelpoisuusvaatimuksena on, ettei hän saa olla konkurssissa, vajaavaltainen eikä liiketoimintakiellossa. Velkajärjestelyssä oleminen ei varsinaisesti estä toimimasta osakeyhtiön perustajana, mutta se ei välttämättä luo luotettavaa kuvaa henkilöstä. (Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2002, 76.)

Perustamissopimus

Osakeyhtiön perustamisessa sopijapuolina ovat perustajaosakkaat. Perustajaosakkaat laativat kirjallisen perustamissopimuksen ja allekirjoittavat sen. Allekirjoituksellaan perustajajäsenet samalla merkitsevät perustettavan yhtiön osakkeet. Osakkeiden merkintää ei voi peruuttaa. Osakkeista pääsee eroon tämän jälkeen vain myymällä ne eteenpäin, ellei toisin sovita. Osakkeenomistajista on perustamissopimukseen kirjattava nimi, henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus. Näin osakkeenomistajat yksilöidään. (Immonen & Nuolimaa 2007, 37.)

Yhtiölle perustamishetkellä valittu hallitus ja toimitusjohtaja on mahdollista asettaa merkintähinnan palauttamisvastuuseen, jos yhtiön perustaminen raukeaa. Perustaminen voi raueta esimerkiksi siihen, ettei kaikkia osakkeita ole maksettu /merkitty määräpäivään mennessä. (Immonen & Nuolimaa 2007, 39.)

Perustamissopimuksessa on aina mainittava:

1. sopimuksen päivämäärä
2. kaikki osakkeenomistajat ja kunkin merkitsemät osakkeet
3. osakkeesta yhtiölle maksettava määrä (merkintähinta)
4. osakkeen maksuaika
5. yhtiön hallituksen jäsenet
6. yhtiön tilintarkastaja(t) (OYL 2:2).

Hallituksen jäsenet antavat suostumuksensa tehtävään, ennen kuin heidät voidaan virallisesti valita. Suostumuksen ei tarvitse lain mukaan olla kirjallinen, mutta on suositeltavaa ottaa se kirjallisena. Yhtiöllä ei välttämättä tarvitse olla toimitusjohtajaa. Mikäli toimitusjohtaja valitaan, voidaan siitä mainita perustamissopimuksessa. Tilikaudesta määrätään joko perustamissopimuksessa tai yhtiöjärjestyksessä. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 60 - 62.)

Hallituksen on laadittava luettelo yhtiön kaikista osakkeista, kun yhtiö on perustettu. Tätä luetteloa sanotaan osakeluetteloksi. Luetteloon merkitään osakkeet numerjärjestyksessä, antopäivä ja osakkeenomistajan nimi ja osoite. Lisäksi tulee merkitä minkä lajisia osakkeet ovat, jos ne poikkeavat toisistaan oikeuksiensa tai velvollisuuksiensa suhteen.

Osakkeesta ostaja maksaa varainsiirtoveroa 1,6 % kauppahinnasta. Hallituksen on huolehdittava, että vero on maksettu ennen osakkeen kirjaamista osakeluetteloon. Ellei veroa ole maksettu ja osake on siitä huolimatta kirjattu osakeluetteloon, varainsiirtoverosta vastaa sekä osakas että yhtiö. (Siikarla 2006, 96 – 97.)

Yhtiöjärjestys

Perustamissopimukseen on liitettävä yhtiöjärjestys. Jokaisessa osakeyhtiössä on oltava yhtiöjärjestys. Yhtiöjärjestys on yhtiön perustajajäsenten laatima sopimus siitä, miten asiat tulee hoitaa perustettavassa yhtiössä. Yhtiöjärjestystä on kutsuttu myös yhtiön sisäiseksi laiksi. Yhtiö voi ottaa käyttöön myös valmiin malliyhtiöjärjestyksen niin halutessaan. Valmiita malleja löytyy esimerkiksi patentti- ja rekisterihallituksen sivuilta internetistä. Yhtiöjärjestyksen sisältämät määräykset ohjaavat vahvasti yhtiökokouksen, hallituksen ja hallintoneuvoston sekä toimitusjohtajan ja tilintarkastajien toimintaa. Määräykset myös suojaavat yhtiön ulkopuolisia tahoja. Ne asettavat yhtiön johdon vahingonkorvausvastuuseen, ellei johto noudata määräyksiä. Yhtiöjärjestyksessä on lain mukaan mainittava yhtiön toiminimi, kotipaikkana oleva Suomen kunta sekä toimiala. Yleensä yhtiöjärjestykset ovat yksityiskohtaisempia kuin mitä laki vaatii. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 64.)

Osakeyhtiölaki luo yhtiön toiminnalle peruspuitteet. Yhtiöjärjestyksessä ei voida määrätä yhtiölle osakeyhtiölain vastaisia määräyksiä. Osakeyhtiölaki ei kaikissa kohdissa ole pakottavaa. Laki sisältää paljon ehtolauseita kuten esimerkiksi lause, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Nämä antavat mahdollisuuden tarkentaa tiettyjä määräyksiä yhtiöjärjestyksellä. Tavallisesti yhtiöjärjestyksen määräyksillä muutetaan tai täydennetään osakeyhtiölain muodostamaa kokonaisuutta. Muutokset koskevat yleensä osakkeisiin liittyviä oikeuksia ja / tai velvollisuuksia tai yleisemmin liittyvät osakkeenomistajien välisten suhteiden sääntelyyn. Nimensä mukaisesti yhtiöjärjestys sisältää määräyksiä, jotka on erotettava sopimuksista. (Helminen 2006, 1, 9, 56.)

Osakeyhtiölaissa säädetään, että osake voidaan rajoituksitta luovuttaa ja hankkia. Rajoituksetta luovuttamista voidaan yhtiöjärjestyksessä muuttaa ankarammaksi. Yhtiöjärjestykseen voidaan merkitä lunastuslauseke ja / tai suostumuslauseke. Lunastuslauseke tarkoittaa, että osaketta ei voi siirtää uudelle omistajalle, mikäli joku muu osakkeenomistaja haluaa lunastaa sen itselleen. Suostumuslauseke tarkoittaa, että osakkeen ostamiseen on saatava yhtiön suostumus. Rajoituslausekkeen tarkoituksena on hankaloittaa osakkeen omistuksen muutoksia ja näin estää uusien henkilöiden tuleminen osakkeenomistajiksi. (Immonen & Nuolimaa 2007, 62.)

Oikeusministeriö teetti vuonna 1997 selvityksen. Selvityksestä kävi ilmi, että yhtiöjärjestyksen vapaaehtoiset määräykset koskivat lähinnä vain lunastuslausekkeitä tai toiminimenkirjoitusoikeuksia. (Helminen 2006, 8.)

Yhtiöjärjestyksestä voidaan muuttaa niin sanotulla enemmistö päätöksellä eli kahden kolmasosan määräänemmistöllä annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista. Yhtiöjärjestys tulee voimaan ja julkiseksi, kun se on merkitty kaupparekisteriin. Yhtiöjärjestys sitoo yhtiötä ja sen osakkeenomistajia. (Immonen & Nuolimaa 2007, 50.)

Osakassopimus

Osakkeenomistajat voivat tehdä muitakin sopimuksia, yksi tällainen on niin kutsuttu osakassopimus. Osakassopimuksista ei ole säännöstä OYL:ssä. Osakassopimuksessa määrätään yleensä sellaisista asioista, joista yhtiöjärjestyksessä ei ole määrätty, mutta ne voivat koskea samoja asioita. Osakassopimuksella voidaan sopia esimerkiksi seuraavanlaisista asioista:

- yhtiön johdon toimikaudesta tai valintamenettelystä
- liiketoiminnan suuntaviivoista ja miten yhtiön asioita hoidetaan
- päätöksenteosta yhtiön hallintoelimissä sekä hallituksessa että yhtiökokouksessa
- äänioikeuden käyttämisestä kokouksissa tai avainhenkilöiden palkkauksesta
- osakkaille annettavan osakaslainan ehdoista tai muusta varojen jakamisesta
- osakkeiden vaihdannasta, esimerkiksi etuostomekanismeista osakkaan halutessa luopua osakkeesta

- osakassopimuksen rikkomista seuraavista vahingonkorvausvelvoitteista. (Immonen & Nuolima 2007, 52.)

Osakassopimukseen sovelletaan sopimusoikeuden periaatteita. Tärkein on sopimusvapaus. Se tarkoittaa, että sopimukset ovat sitovia ja niitä on noudatettava. Sopimuksen rikkominen merkitsee sopimusrikkomusta ja siitä saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus. (Immonen & Nuolima 2007, 53.)

Osakepääoma

Osakepääoma on yhtiöön sitä perustettaessa maksettu peruspääoma. Jokaisella osakeyhtiöllä tulee olla osakepääoma. Osakeyhtiön vähimmäisosakepääoma on uuden lain mukaan yksityisillä yhtiöillä 2 500 euroa ja julkisilla 80 000 euroa. Osakepääoma jakautuu osakkeisiin, joita on oltava vähintään yksi. Perustajajäsenet merkitsevät osakkeet. Osakkeiden maksaminen tapahtuu pääsääntöisesti rahassa. Maksu voidaan suorittaa myös kokonaan tai osittain muulla omaisuudella, jolloin siitä käytetään nimitystä apporttimaksu. Osakkeen merkintähinta samoin kuin masuaika voidaan sopia eripituisiksi eri osakkeenomistajien osalta. (Immonen & Nuolima 2007, 38.)

Rahassa suoritettava merkintähinta on maksettava yhtiön Suomessa olevalle pankkitilille. Mikäli maksu suoritetaan apporttiomaisuudella, on omaisuudella oltava vähintään maksua vastaava arvo sillä hetkellä, kun omaisuus luovutetaan yhtiölle. Apporttimaksuksi ei kelpaa työn tai palvelun suorittaminen. (OYL 2:6.)

Osakkeen merkintähinta merkitään osakepääomaan. Perustamissopimuksessa tai yhtiöjärjestyksessä voidaan osakepääoma määrätä merkittäväksi myös osittain sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon (OYL 2:4).

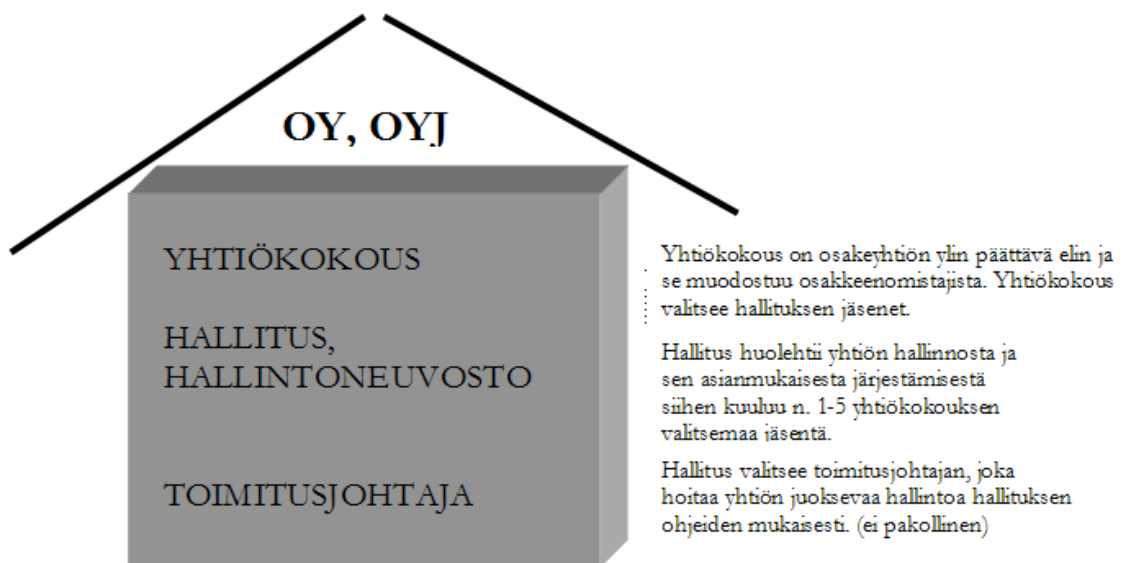
Ilmoitus kaupparekisteriin

Yhtiö tulee ilmoittaa kaupparekisteriin kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perustamissopimus on allekirjoitettu. Kun ilmoitus kaupparekisteriin on tehty, on yhtiö juridisesti olemassa. Jos määräaika ylitetään, perustaminen raukeaa. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat raukeamistilanteessa yhteisvastuullisesti osakkeista saadun maksun ja mahdollisen tuoton palauttamisesta osakkaille. Jos ilmoituksessa on jokin puute, sitä voidaan täydentää kohtuullisissa

ajassa. Kaupparekisterilehdessä kuulutetun seikan katsotaan tulleen kaikkien tietoon, kun kuuluttamisesta on kulunut 16 päivää. Tämä tarkoittaa, että 16 päivän jälkeen oletetaan jokaisen tietävän esimerkiksi, mikä on asianomaisen osakeyhtiön osakkeiden lukumäärä. Tätä kutsutaan positiiviseksi julkisuusvaikutukseksi.

Negatiivinen julkisuusvaikutus taas tarkoittaa, että ennen osakeyhtiön kuuluttamista Kaupparekisterilehdessä voidaan vedota vain sellaista henkilöä vastaan, jolla näytetään olleen seikasta tieto. Yrityksen on hyvä pitää Kaupparekisteri ajan tasalla, sillä se luo oikeuksia ja velvollisuuksia. Jos julkisuusvaikutusta ei olisi, olisi yrityksen välinen yhteistyö hankalaa. Yrityksen pitäisi jokaisessa tapauksessa erikseen pohtia, mitä osapuolet tietävät ja mitä eivät. (Immonen & Nuolima 2007, 40.)

2.3 Hallinto

Kuvio 2. Osakeyhtiön hallinnon rakenne

Yhtiökokous

Ylintä päätösvaltaa yhtiössä käyttää osakkeenomistajien muodostama yhtiökokous. Jokaisella osakkeenomistajalla on oikeus osallistua yhtiökokoukseen. Hänellä voi olla mukanaan myös avustaja. Hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenillä sekä toimitusjohtajalla on myös oikeus osallistua yhtiökokoukseen, ellei yhtiökokous muuta määrää. Asioita päätetään yhtiökokouk-

nessa äänestämällä, kukin osakkeenomistaja olemassa olevilla osakemäärillään. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 115, 120.)

Hallitus kutsuu yhtiökokouksen koolle. Yhtiökokouksen kokouskutsu on toimitettava aikaisintaan kahta kuukautta ja viimeistään viikkoa ennen yhtiökokousta. Julkisessa yhtiössä kutsu voidaan toimittaa kolmea kuukautta aikaisemmin. Jokaiselle osakkeenomistajalle (mikäli tiedossa), on toimitettava kirjallinen kutsu, jollei yhtiöjärjestys toisin määrää. Jos osakkeenomistaja haluaa tuoda jonkun asiansa käsiteltäväksi yhtiökokouksessa, hänen on vaadittava sitä hallitukselta kirjallisesti niin ajoissa, että asia voidaan sisällyttää yhtiökokouskutsuun. Yhtiökokouksessa voidaan päättää vain niistä asioista, jotka on mainittu kokouskutsussa. (OYL 5:5, 5:17, 5:19.)

Yhtiökokouksia on kahdenlaisia varsinaisia ja ylimääräisiä. Varsinainen yhtiökokous pidetään OYL:ssa säädettyllä tavalla säännöllisesti. Ylimääräisiä yhtiökokouksia pidetään vain silloin, kun niihin on tarvetta. Molemmat kokoukset ovat samanarvoisia. Varsinaisia yhtiökokouksia on tavallisesti yksi vuodessa. Se on lain mukaan pidettävä kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 91.)

Varsinaisessa yhtiökokouksessa on päätettävä:

1. tilinpäätöksen vahvistamisesta
2. taseen osoittaman voiton käyttämisestä
3. vastuuvapaudesta hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenille sekä toimitusjohtajalle
4. hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenten ja tilintarkastajan valinnasta
5. muista yhtiöjärjestyksen mukaan varsinaisessa yhtiökokouksessa käsiteltävistä asioista. (OYL 5:3.)

Ylimääräinen yhtiökokous on pidettävä, jos yhtiöjärjestyksessä niin määrätään, hallitus katsoo siihen olevan aihetta, osakkeenomistaja tai tilintarkastaja sitä vaatii taikka hallintoneuvosto katsoo siihen olevan aihetta. (OYL 5:3.)

Hallitus

Osakeyhtiöllä on oltava hallitus. Sillä voi olla myös hallintoneuvosto ja toimitusjohtaja. Hallituksella on niin kutsuttu yleistuimivalta. Tämä tarkoittaa sitä, että hallitus huolehtii yhtiön hallinnosta ja sen asianmukaisesta järjestämisestä. Hallituksen on noudatettava kaikessa toiminnassaan osakeyhtiölakia ja yhtiöjärjestystä. Hallitukseen kuuluu yleensä 1 - 5 jäsentä. Jäsenet valitaan tehtävään toistaiseksi, kun kyseessä on yksityinen osakeyhtiö. Julkisessa osakeyhtiössä hallituksen toimikausi päättyy yleensä seuraavaan yhtiökokoukseen. (OYL 6:2.)

Hallitukseen valitut jäsenet valitsevat keskuudestaan puheenjohtajan, joka kutsuu hallituksen koolle tarvittaessa. Osakeyhtiön johdon tehtävänä on toimia mahdollisimman huolellisesti ja yhtiön edun mukaisesti. Vain noudattamalla huolellisuutta ja toimimalla yhtiön edun mukaisesti, voi yhtiön johto saada vastuuvapauden yhtiökokoukselta ja näin välttyä vahingonkorvausvaateilta. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 169 - 170.)

Hallitus edustaa yhtiötä ja on päätösvaltainen, kun paikalla on yli puolet jäsenistä. Yhtiöjärjestys voi edellyttää suurempaakin määrää. Hallituksen jäsenenä ei voi toimia oikeushenkilö, alaikäinen, edunvalvonnan alainen eikä henkilö, joka on konkurssissa. Pääsääntö on, että henkilö, joka on määrätty liiketoimintakieltoon, ei voi toimia hallituksen jäsenenä tai varajäsenenä. Liiketoimintakieltoon määrätty voi kuitenkin toimia sellaisessa julkisoikeudellisessa yhteisössä, jonka pääasiallisena tarkoituksena ei ole liiketoiminnan harjoittaminen. Liiketoimintakielto ei estä toimimista aatteellisissa yhdistyksissä, jotka eivät harjoita liiketoimintaa. Vaikka yhtiökokous on osakeyhtiön ylin päättävä elin, todellinen valta yhtiössä on usein hallituksella ja toimitusjohtajalla. (OYL 6:3; Laki liiketoimintakiellosta 1985/1059, 4:2; Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 171.)

Toimitusjohtaja

Hallitus valitsee ja erottaa toimitusjohtajan. Toimitusjohtaja voi toki itsekin erota tehtävästään. Toimitusjohtajan ja hallituksen välinen työnjako on hyvin yhtiökohtaista. Lähtökohtana on, että hallitus määrittää toimitusjohtajan ja hallituksen välisen työnjaon. Toimitusjohtajan tehtävänä on hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa. Toimitusjohtaja vastaa siitä, että yhtiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty. Pienissä yhtiöissä toimitusjohtaja voi itse hoitaa yhtiön kirjanpitoa, mikäli hallitus on niin päättänyt. (OYL 6:17.1.)

Toimitusjohtajan päätösvallassa ei yleensä lueta sellaisia asioita, joissa on kysymys yhtiön toiminnan huomattavasta laajentamisesta, supistamisesta tai yhtiön organisaation muuttamisesta. Toimitusjohtaja on velvollinen antamaan ajantasaista tietoa yhtiön asioista ja omasta toiminnastaan hallitukselle. Käytännössä toimitusjohtaja usein valmistelee ja toimii hallituksen kokouksissa asioiden esittelijänä. Hänellä on myös oikeus tehdä aloitteita kokouksessa. Hallitus voi myös evätä toimitusjohtajan osallistumisoikeuden hallituksen kokoukseen, mutta toimiakseen mahdollisimman tuottavasti yhtiön puolesta, tarvitsee toimitusjohtaja hallituksen luottamuksen puolelleen. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 176 - 178.)

Tilintarkastajat

Lain mukaan yhtiön tilikaudesta määrätään yhtiötä perustettaessa. Yhtiön on laadittava tilikauden lopussa tilinpäätös ja toimintakertomus kirjanpitolain ja osakeyhtiölain mukaisesti. Yhtiökokous valitsee tilintarkastajan tai tilintarkastajat. Yksityisessä osakeyhtiössä tilintarkastajan toimikausi on voimassa yleensä toistaiseksi. Julkisessa osakeyhtiössä se normaalisti päättyy seuraavaan varsinaiseen yhtiökokoukseen. (OYL 7:2 ja 7:4.)

Kirjanpidon tarkoitus on yhtiön tekemän tuloksen selvittäminen muun muassa osakkeenomistajille. Myös muut sidosryhmät ovat kiinnostuneita yhtiön tuloksesta. Onkin katsottu tarpeelliseksi määrätä tuloksen laskennasta ja tarkastamisesta lailla. (Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2002, 817.)

Tilintarkastajaa ei välttämättä tarvitse valita, jos vain yksi seuraavista edellytyksistä täyttyy:

1. taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa
2. liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa
3. palveluksessa on keskimäärin yli 3 henkilöä. (Tilintarkastuslaki 2007/459, 2:4.)

Tilintarkastaja on kuitenkin valittava, jos yrityksen pääasiallinen toimiala on arvopaperitoimintaan liittyvää. Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä valittavaksi tilintarkastaja, vaikka yritys ei täyttäisi lain vaatimia edellytyksiä. (Tilintarkastuslaki 2007/459, 2:4.)

Tilintarkastuksessa tilintarkastaja tarkastaa yhtiön kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja yhtiön hallinnon. Tarkastuksen päätteeksi tilintarkastaja antaa tarkastuksesta

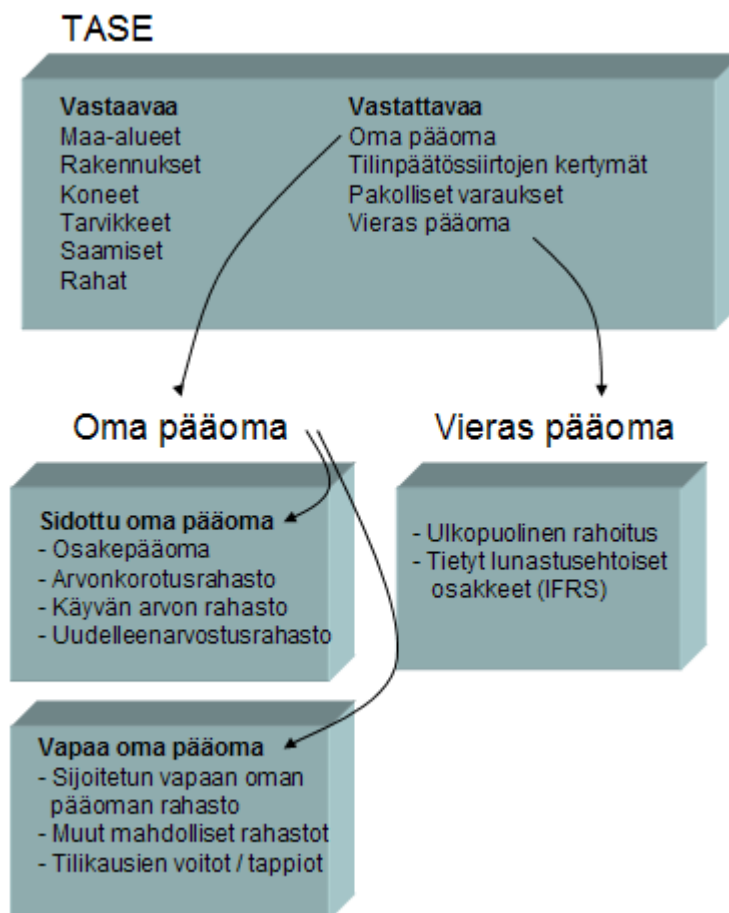
allekirjoittamansa tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastuskertomuksessa hän arvioi, antavatko tilinpäätös ja toimintakertomus riittävät tiedot toiminnasta sekä ovatko tiedot ristiriidattomia. Mikäli tilinpäätös on virheellinen tai puutteellinen, ei tilintarkastaja voi antaa lausuntoa. Tämä hänen on ilmoitettava tilintarkastuskertomuksessa. (Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2002, 817.)

Yhtiömiesten ja yhtiön johdon on annettava tilintarkastajalle mahdollisuus tehdä tarkastus niin laajasti, kuin tämä katsoo tarpeelliseksi. Johdon on avustettava sekä selvitettävä asioita, jos tilintarkastaja sitä pyytää. Tilintarkastajan on luovutettava tilintarkastuskertomus hallitukselle viimeistään kaksi viikkoa ennen kokousta, jossa tilinpäätös tulisi vahvistaa (Tilintarkastuslaki 2007/459, 3:15 ja 3:18; Immonen & Nuolima 2007, 138.)

3 OSAKEYHTIÖN PÄÄOMARAKENNE

Yritys saa pääomia omasta toiminnasta syntyvän tulorahoituksen ja yritykseen tehtävien pääomasijoitusten kautta. Yritystoiminnassa yrityksille syntyy yleensä menoja, ennen kuin tuloja tuotteista tai palveluista ehtii syntyä. Reaaliprosessin viiveestä johtuen yritykset tarvitsevat usein myös ulkopuolista velkarahoitusta. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 213 – 214.)

Yrityksen tase jakautuu kahteen osaan, vastaavaan ja vastattavaan (Kuvio 3). ”Taseen Vastaava-puoli osoittaa rahan käyttökohteet ja Vastattavaa-puoli rahan lähteet” (Tomperi 2003, 152). Osakeyhtiön oma pääoma jaetaan kahteen osaan. Ne ovat sidottu oma pääoma ja vapaa oma pääoma. (Tomperi 2003, 152.)

Kuvio 3. Osakeyhtiön pääoman rakenne

Osakeyhtiö muodostaa osakkeenomistajista katsottuna erillisen varallisuuspiirin. Tämä tarkoittaa sitä, että osakkaat eivät omista sitä omaisuutta, joka on osakeyhtiön taseessa. Osakkeenomistajat eivät ole henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön veloista, eivätkä vastaa niistä omalla varallisuudellaan. Kun perustajaosakas merkitsee yhtiön osakkeita, hän saa samalla osuuden yhtiön varoihin. Tässä vaiheessa hänen osuutensa yhtiön varoista rajoittuu pelkästään osuuteen osakepääomasta.

Yhtiön tuottaessa voittoa osakkeenomistajan omistamien osakkeiden arvo kasvaa. Osakkeiden arvo muuttuu jatkuvasti sen mukaan, tuottaako osakeyhtiö voitto vai tappiota. Osakkeen arvoon vaikuttaa myös se jakaako yhtiö voitot osakkeenomistajille osinkoina, vai jättääkö se voitot yhtiön vapaaseen omaan pääomaan. Osakkeen arvoon vaikuttaa myös, jos yhtiö lunastaa omia osakkeitaan tai alentaa osakepääomaansa. Osakkeenomistajat omistavat yhdessä oman pääoman kautta yhtiön, mutta yhtiö omistaa taseessa olevan omaisuuden. (Siikarla 2006, 54.)

3.1 Sidottu oma pääoma

Oma pääoma muodostuu sidotusta ja vapaasta omasta pääomasta. Sitomalla osa varoista voidaan pääomien pysyvyys yhtiössä taata paremmin. Osakkeenomistajat sijoittavat yhtiöön omia pääomiaan. Vastineeksi sijoittamilleen pääomille osakkeenomistajat toivovat saavansa tuottoja yritystoiminnan kautta. Mitä enemmän yritys tuottaa sitä enemmän yritys voi jakaa varoja osakkeenomistajille. Osakkeenomistajat eivät ole henkilökohtaisesti vastuussa osakeyhtiön velvoitteista. Tästä johtuen on tärkeää, että yhtiön varojen käyttö ja erityisesti varojen jakaminen osakkeenomistajille on säänneltyä. Sääntelyllä pyritään turvaamaan erityisesti velkojien asemaa. Sidottua omaa pääomaa ei saa jakaa osakkeenomistajille ilman velkojien suostumusta. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 213 – 214.)

Sidotun oman pääoman eriä ovat: osakepääoma, arvonkorotusrahasto, käyvänarvon rahasto, uudelleenarvostusrahasto sekä vuoden 1978 osakeyhtiölain mukaiset ylikurssirahasto ja vararahasto. Vaikka sidottua omaa pääomaa ei saa jakaa omistajille, ei se silti tarkoita, että rahat olisivat yhtiön tilillä sellaisenaan. Yhtiö käyttää rahoja esimerkiksi toiminnan pyörittämiseen. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 213 – 214.)

Osakeyhtiön tilinpäätöstä laadittaessa tase tehdään kirjanpitoasetuksen tasekaavan mukaisesti. Tilinpäätöksessä ei esitetä käsitteitä sidottu ja vapaa oma pääoma. Sidottu ja vapaa oma pääoma ovatkin apukäsitteitä. Apukäsitteiden avulla määritetään yhtiön velkojien suojaa ja oman pääoman pysyvyyttä. (Selin 2005, 15.)

3.1.1 Osakepääoma

Tärkein sidotun oman pääoman erä on osakepääoma. Osakepääomalle on säädetty vähimmäismäärät. Yksityisen osakeyhtiön osakepääoman on oltava vähintään 2 500 euroa ja julkisen osakeyhtiön 80 000 euroa. Vähintään nämä määrät on suoritettava yhtiön tilille, ennen kuin yhtiö voidaan ilmoittaa kaupparekisteriin. Yhtiöjärjestyksessä voidaan yhtiölle määrätä myös korkeampi osakepääoman määrä. Yksityisessä osakeyhtiössä yli 2 500 euron ylittävä tai yhtiöjärjestyksen määräämä osuus voidaan merkitä myös sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Julkisissa osakeyhtiöissä sinne voidaan merkitä yli 80 000 euron ylittävä osuus. Osakepääomaa ei saa alentaa ilman velkojien suostumusta. Velkojat eivät saa vastustaa osakepääoman alentamista, jos alennettu määrä käytetään tappioiden kattamiseen tai osakepääomaa korotetaan samalla määrällä. Edellä mainittu tarkoittaa, etteivät velkojat voi vastustaa menettelyä, jos se ei käytännössä huononna heidän asemaansa. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 246.)

Osakkeet voivat olla erilaisia monella eri tavalla. Toiset osakkeet voivat oikeuttaa suurempaan osinkoon toiset suurempaan jako-osaan yhtiön purkautumisen yhteydessä. Osakkeet voivat erota myös äänimääriltään. Joihinkin osakkeisiin voi liittyä erityisiä velvollisuuksia maksujen suorittamiseen yhtiölle. Osakeyhtiölaki on määritellyt erilaisiksi osakkeiksi a) ne jotka poikkeavat toisistaan osakkeen tuottaman äänimäärän osalta b) ne jotka yhtiön varoja jaettaessa tuottavat toisistaan erilaisen oikeuden c) sekä ne jotka yhtiöjärjestyksessä muuten määrätään erilaisiksi (OYL 3:1). (Siikarla 2006, 56.)

Työntekijöille ja avainhenkilöille voidaan antaa yhtiön osakkeita, kun halutaan sitouttaa heitä toimimaan yhtiön hyväksi mahdollisimman tehokkaasti. Yhtiöt käyttävät tähän erilaisia osakkeita. Osakkeet voivat esimerkiksi olla äänimääriltään pienempiä, jolloin päätäntävalta pysyy niillä, kenellä sen halutaan pysyvän. Toisaalta avainhenkilöt tai uudet osakkaat voivat saada pienellä osakemäärällä suhteessa huomattavasti enemmän osinkoa kuin mihin heidän osakkeensa prosentuaalisesti oikeuttaisivat. (Siikarla 2006, 57.)

Osakepääomaan kirjattavan määrän ei tarvitse perustamishetkellä kertyä kaikilta osakkeenmerkitsijöiltä. Esimerkiksi yrityksessä, jossa on kolme osakkeenmerkitsijää A, B ja C ja jossa osakkeen merkintähinta on 3 000 euroa. Merkintähinta A:n osalta voidaan kirjata kokonaan osakepääomaan. Tällöin minimi 2 500 euroa täyttyy. B:n ja C:n osalta merkintähinnat voidaan kirjata sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Taseen vastattavaa puolen oma pääoma voisi näyttää seuraavan kuvion (Kuvio 4.) kaltaiselta. (Immonen & Nuolimaa 2007, 143 - 144.)

OMA PÄÄOMA	
Osakepääoma	3.000
Vapaa oma pääoma:	
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	6.000
<u>Voitto / tappio</u>	<u>10.000</u>
Oma pääoma yhteensä	19.000

Kuvio 4. Kirjaukset osakepääomaan (Immonen & Nuolimaa 2007, 142 – 147)

Kirjanpidollinen vasta-arvo ja nimellisarvo

Osakeyhtiölaissa kirjanpidollisella vasta-arvolla tarkoitetaan osakkeesta, yhtiötä perustettaessa tai uusia osakkeita annettaessa, osakepääomaan merkittävää määrää. Osakeyhtiön pääomajärjestelmästä on pyritty luomaan aidosti nimellisarvoton. Tämä tarkoittaa sitä, että osakkeella ei ole nimellisarvoa eikä osake edusta mikään tiettyä osaa osakepääomasta. Kirjanpidollinen vasta-arvo voi olla eri osakkeilla erisuuruinen, se voi olla myös nolla. Kun yhtiöön sijoitetaan pääomia, voidaan osa merkitä osakepääomaan ja osa sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, kuten yläpuolen esimerkki (Kuvio 4.) osoittaa. Se osa, mikä sijoitetaan kokonaan vapaan oman pääoman rahastoon tai annetaan maksutta, on kirjanpidolliselta vasta-arvoltaan nolla. Yläpuolen esimerkkitapauksessa (Kuvio 4.) B:n ja C:n osuudet olisivat kirjanpidolliselta vasta-arvoltaan nolla. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 241.)

Kirjanpidollinen vasta-arvo on kirjanpitoon liittyvä tekninen apuväline. Se ei määrittele osakkeelle oikeuksia tai velvollisuuksia. Erisuuruinen kirjanpidollinen vasta-arvo ei tee osakkeista oikeuksiltaan erilaisia. Siirtyminen nimellisarvottomaan järjestelmään tarkoittaa, että osakkeen ja osakepääoman välinen kytkös katkeaa. Tämän seurauksena osakepääomaa voidaan korottaa antamalla osakkeita tai osakkeita annettaessa ei osakepääomaa tarvitse välttämättä korottaa. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 240 - 242.)

Nimellisarvoton pääomajärjestelmä lisää joustavuutta ja parantaa yhtiön mahdollisuutta hankkia rahoitusta, heikentämättä kuitenkaan osakkeenomistajien tai velkojien asemaa (HE 109/2005, 53).

Kirjanpidollinen vasta-arvo ja nimellisarvo

Osakkeesta yhtiötä perustettaessa ja uusia osakkeita annettaessa osakepääomaan merkittävästä määrästä (*kirjanpidollinen vasta-arvo*) säädetään 2 luvun 4 §:ssä, 9 luvun 6 §:n 1 momentissa ja 10 luvun 7 §:n 1 momentissa. Kirjanpidollinen vasta-arvo voi olla eri osakkeilla erisuuruinen.

Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä yhtiön osakkeille nimellisarvo. Tällöin yhtiön kaikilla osakkeilla on oltava sama nimellisarvo.

Jos yhtiön osakkeilla on nimellisarvo, yhtiötä perustettaessa osakepääomaan on merkittävä kunkin osakkeen osalta vähintään nimellisarvon määrä. Vastaavasti kun annetaan uusia osakkeita osakeannilla tai optio-oikeuksien nojalla, osakepääomaa on samalla korotettava vähintään annettavien osakkeiden nimellisarvon määrällä. Osakepääomaa ei saa alentaa niin, että se olisi vähemmän kuin osakkeiden yhteenlaskettu nimellisarvo. (OYL 3:5.)

Nimellisarvo

Valtaosa Suomessa olevista yhtiöistä on perustettu vanhan osakeyhtiölain mukaan. Tästä johtuen lähes kaikissa osakeyhtiössä noudatetaan nimellisarvojärjestelmää. Nimellisarvo voidaan poistaa muuttamalla yhtiöjärjestyksestä. Jos yhtiö haluaa säilyttää yhtiöjärjestyksessään määräyksen nimellisarvosta, se on edelleen mahdollista. Nimellisarvon on oltava kaikilla osakkeilla sama. (HE 109/2005, 54.)

Vuoden 1978 osakeyhtiölain mukaan osakkeelle oli määrättävä nimellisarvo, kun osakeyhtiö perustettiin. Perustajaosakkaat merkitsivät osakkeet yleensä nimellisarvosta. Jos yhtiö noudattaa nimellisarvojärjestelmää, saadaan osakepääoma kertomalla nimellisarvolla osakkeiden lukumäärä. (Immonen & Nuolimaa 2007, 145.)

Osakkeen nimellisarvo x osakkeiden lukumäärä = osakepääoma

12 euroa x 250 kappaletta = 3 000 euroa

Osakkeesta tulee maksaa vähintään nimellisarvo, jos nimellisarvo on määritelty. Esimerkin mukaan maksettava olisi vähintään 12 euroa per osake. Alikurssikiellosta johtuen osakepää-

oman määrä on aina vähintään osakkeiden nimellisarvon yhteenlaskettu määrä (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 243). Ajan kuluessa yrityksen osakkeiden arvo yleensä nousee ja osakkeiden myyntihinta ylittää nimellisarvon, tällöin osakkeesta maksetaan ylikurssia. Vanhan lain mukaan nimellisarvoa vastaava määrä mekittiin osakepääomaan ja maksettu ylikurssi ylikurssirahastoon. Jos esimerkin osake olisi maksanut 16 euroa, olisi 12 euroa merkitty osakepääomaan ja 4 euroa ylikurssirahastoon. Koska ylikurssirahastoa ei enää saa kasvattaa, voidaan yli menevä osa merkitä sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. (Immonen & Nuolima 2007, 56.)

Osakepääoman korottaminen

Osakepääoma on sidottua omaa pääomaa, sitä voidaan korottaa tai alentaa. Osakepääoman korottaminen on lähinnä kirjanpidollinen toimenpide, jossa osakepääomatilille merkitään lisää varoja. Osakepääoma voidaan ilmoittaa täsmällisesti yhtiöjärjestyksessä tai vähimmäis-enimmäisosakepääomana. Jos osakepääomaksi on ilmoitettu täsmällisesti 3 000 euroa, on yhtiöjärjestystä muutettava, mikäli osakepääomaa korotetaan tai alennetaan (osakepääomaa ei kuitenkaan saa alentaa alle 2 500 / 80 000 euron). Jos osakepääoma on ilmoitettu enimmäis-vähimmäisosakepääomana, esimerkiksi vähintään 3 000 euroa – enintään 10 000 euroa, on yhtiöjärjestystä muutettava vain, jos nämä määrät ylittyvät tai alittuvat. (Immonen & Nuolima 2007, 156 - 157.)

Osakepääomaa voidaan korottaa 1) merkitsemällä osakepääomaan koko se merkintäsumma, mikä saadaan myydessä osakkeita tai optio-oikeuksia, 2) siirtämällä varoja vapaan oman pääoman rahastosta, ylikurssirahastosta tai vararahastosta osakepääomaan (rahastokorotus) tai 3) merkitsemällä osakepääomaan muita varoja, kuin kohdassa yksi tarkoitettuja. Osakkeenomistajat voivat esimerkiksi päättää sijoittaa yhtiöön tietyn summan, vaikka eivät saa vastineeksi osakkeita eivätkä muita etuja. Tätä kutsutaan osakepääomasijoitukseksi. (OYL 11:1.)

Osakepääoman korottaminen merkintähinnalla. Annettaessa uusia osakkeita oletuksena on, että merkintähinta käytetään osakepääoman korottamiseen. Tästä voidaan esimerkiksi optio-oikeuksia koskevassa päätöksessä myös poiketa. Merkityt uudet osakkeet voidaan ilmoittaa rekisteröitäviksi, kun ne on maksettu ja merkintäehdot ovat täyttyneet. Rekisteri-ilmoitukseen on liitettävä hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan vakuutus siitä, että osakkeiden antamisessa on noudatettu lain säännöksiä. Jos yhtiön hallusta luovutetaan yhtiön oma

osake tai optio-oikeus, ei siitä saatavalla vastikkeella koroteta osakepääomaa, ellei päätöksessä ole erityisesti määrätty niin. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 565; OYL 9:14.)

Rahastokorotus. Osakepääomaa voidaan korottaa siirtämällä varoja vapaasta omasta pääomasta osakepääomaan. Korotukseen ei käytetä yhtiöön tulevia varoja, vaan kertyneitä voitovaroja. Rahastokorotukseen voidaan käyttää sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoa tai muita vapaan oman pääoman rahastoja. Rahastokorotukseen voidaan käyttää myös vanhan lain mukaista ylikurssirahastoa ja vararahastoa, vaikka ne lähtökohtaisesti ovat sidottua omaa pääomaa. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 566 - 567.)

Osakepääomasijoitus. Osakepääomaa voidaan korottaa myös osakepääomasijoituksella. Osakepääoman korottamisesta päättää yhtiön hallitus. Hallituksen päätösvalta perustuu ajatukseen, ettei yhtiöön tuleva uusi varallisuus voi olla osakkeenomistajille vahingollista, varsinkaan kun siitä ei anneta vastiketta. Päätöksessä pitää mainita korotuksen määrä ja sijoitus, johon korotus perustuu. Sijoitus voi olla myös yhtiön velan muuttaminen osakepääomaksi. Osakepääomasijoituksessa on kysymys siitä, että esimerkiksi yhtiön osakkeenomistajat päättävät vapaaehtoisesti sijoittaa yhtiöön uusia varoja saamatta vastinetta. Osakassopimukseen voidaan ottaa sitoumus pääomasijoituksesta. Sopimuksella osakepääomasijoituksesta on erityistä merkitystä, jos sijoittajia on useita ja edellytyksenä on, että kaikki tekevät sopimuksen mukaisen sijoituksen. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 570 - 571.)

3.1.2 Muu sidottu oma pääoma

Arvostusrahastot. Osakeyhtiölain mukaan muuta sidottua omaa pääomaa ovat arvonkorotusrahasto, käyvänarvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto. Nämä rahastot ovat kirjanpitolainsäädännön mukaan niin kutsuttuja arvostusrahastoja. Arvostusrahastot edustavat realisoiutumattomia taseen omaisuuserien arvonmuutoksia. Näitä rahastoja ei voi jakaa eikä käyttää osakepääoman korottamiseen. Arvostusrahastot ovat niin sanotusti absoluuttisesti jakokelvottomia. Arvostusrahastoja ei voida jakaa edes velkojansuojamenettelyä noudattamalla. Näillä rahastoilla on merkitystä, kun arvioidaan, onko yhtiö menettänyt oman pääomansa tai onko pääomaa jäljellä puolet osakepääomasta. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 214 – 215, 229.)

Käyvän arvon rahastosta säädetään kirjanpitolaissa. Kirjanpitolain 5 luvussa kerrotaan miten eri erät arvostetaan taseessa. Taseeseen merkitään saamiset nimellisarvoon, arvopaperit hankintamenon suuruksina tai alemmina ja velat nimellisarvoon tai vertailuperusteen mukaiseen korkeampaan arvoon. Rahoitusvälineet voidaan arvostaa käypään arvoon. Käyvän arvon muutoksen voi merkitä joko tuotoksi tai kuluksi tuloslaskelmaan tai sen voi merkitä taseen omaan pääomaan sisältyvään käyvän arvon rahastoon. Käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto eivät koske osakeyhtiöitä, jotka ovat perheyriytyksiä. (KPL 5:2; Siikarla 2006, 177.)

Arvonkorotusrahastosta kirjanpitolaissa todetaan, että jos pysyviin vastaaviin kuuluvan maata tai vesialueen todennäköinen luovutushinta on tilinpäätöspäivänä pysyvästi ja olennaisesti hankintamenoa suurempi, saadaan taseeseen varovaisuutta noudattaen merkitä poistamatta olevan hankintamenon ja todennäköisen luovutushinnan välinen erotus. Arvonkorotus on merkittävä omaan pääomaan sisältyvään arvonkorotusrahastoon. Jos arvonkorotus osoittautuu myöhemmin aiheettomaksi, se on peruutettava. (KPL 5:17.)

Ylikurssirahasto. Ylikurssirahasto on sidottua omaa pääomaa. Vanhan lain mukaan ylikurssirahastoon oli siirrettävä 1) optio-oikeudesta ja vaihtovelkakirjaan perustuvasta merkintäoikeudesta maksettu määrä, 2) osakkeista maksettu nimellisarvon ylittävä määrä, 3) yhtiölle maksettu korvaus osakkeen mitätöinnin johdosta jos merkintähintaa ei ollut maksettu, 4) omien ja emoyhtiön osakkeiden myynnistä saatu myyntivoitto sekä 5) osakepääoman alentamismäärä, jota ei käytetty tappioiden kattamiseen eikä jaettu osakkeenomistajille. (Selin 2005, 17.)

Uusi osakeyhtiölaki ei enää mahdollista ylikurssirahaston perustamista eikä varojen siirtoa olemassa olevaan ylikurssirahastoon. Osakkeista maksettu merkintähinta voidaan kirjata kokonaan tai osittain osakepääomaan tai sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Ylikurssirahasto ja vararahasto ovat molemmat laissa tarkoitettua sidottua omaa pääomaa. Molemmat rahastot ovat kuitenkin käytettävissä rahastokorotukseen soveltamalla osakeyhtiölakia. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 243, 367.)

Vararahasto. Vanhassa osakeyhtiölaissa säädettiin vararahasto osaksi yhtiön sidottua omaa pääomaa. Yhtiö sai siirtää osan vuosituotoistaan tai taseen osoittamasta vapaasta pääomasta, vararahastoon (Norri 1997, 142). Yhtiöjärjestyksessä on myös voinut olla määräys siitä, että vararahastoon siirretään joka vuosi tietty osa yhtiön tilikauden voitosta. Varojen siirto vara-

rahastoon on ollut vapaaehtoista. Vararahastoon on voitu siirtää varoja vain yhtiön vapaasta omasta pääomasta. (Selin 2005, 18; Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 215.)

Olemassa olevaa vararahastoa ei enää uuden lain mukaan saa kasvattaa. Vararahastosta ja ylikurssirahastosta voidaan siirtää pääomia osakepääomaan, kuten osakeyhtiön voimaannpanolaissa sanotaan. (Selin 2005, 18; Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 215.)

Vararahasto ja ylikurssirahasto ovat uuden lain 8 luvun 1 §:ssä tarkoitettua sidottua omaa pääomaa. Vararahastoa ja ylikurssirahastoa voidaan alentaa noudattaen, mitä osakepääoman alentamisesta säädetään uuden lain 13 ja 14 luvussa lukuun ottamatta 14 luvun 1 §:n 1 momentin 2 virkettä ja 6 §:ää. Osakepääomaa voidaan korottaa siirtämällä varoja vararahastosta tai ylikurssirahastosta noudattaen uuden lain 11 luvun säännöksiä rahastokorotuksesta. Tällaista osakepääoman korotusta ei oteta huomioon uuden lain 14 luvun 2 §:ää sovellettaessa. (Laki osakeyhtiölain voimaannpanosta 2006/625,13§)

Arvostusrahastot eroavat ylikurssirahastosta ja vararahastosta, niiden varat ovat todellisuudessa jakokelvottomia. Ylikurssi- ja vararahastosta varoja voidaan käyttää rahastokorotukseen. Osakkaat siis voivat siirtää varoja rahastokorotuksen kautta osakepääomaan ja myöhemmin jakaa näitä varoja velkojien suostumuksella. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 367.)

3.2 Vapaa oma pääoma

Yhtiön tilikaudella tuottama voitto on vapaata omaa pääomaa. Kun tuotosta on maksettu yhtiöverokannan mukainen 26 prosentin vero, voidaan loput jakaa osakkeenomistajille osinkoina. Osingonjakokelpoiseksi voitoksi jää verojen jälkeen 74 prosenttia voitosta. Jos yhtiö on tuottanut edellisinä vuosina tappiota, on tappiot katettava ennen osinkojen maksua. Suuri tappio saattaa estää osingonjaon moneksi vuodeksi eteenpäin. (Siikarla 2006, 237.)

Vapaan oman pääoman eriä ovat sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto, muut mahdolliset rahastot ja kuluneelta tilikaudelta sekä edellisiltä tilikausilta saatu voitto. Taseen mukaisia vapaan oman pääoman eriä voidaan jakaa osakkeenomistajille osinkona ja käyttää omien osakkeiden lunastukseen tai osakaslainoihin, jos yhtiö on maksukykyinen. Osakeyhtiön omistajan kannalta merkittävää on, kuinka paljon yhtiöllä on vapaata omaa pääomaa. Vapaan

oman pääoman määrästä voi päätellä, kuinka paljon yhtiö voi jakaa osinkoa ja miten paljon yhtiö voi hankkia omia osakkeitaan. (Siikarla 2006, 177.)

Tärkein vapaan oman pääoman rahastoista on sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto (svop-rahasto). Rahastoon voidaan kirjata se osa osakepääomasta, joka ylittää lain määräämät minimimäärät. Kirjata voidaan myös se määrä, jolla osakepääomaa alennetaan, ja jota ei käytetä tappion kattamiseen tai varojen jakamiseen. Svop-rahastoon voidaan merkitä myös osakkeenomistajien vastikkeettomia sijoituksia yhtiöön. Osakeyhtiö voi siirtää edellisten tilikausien voittoa svop-rahastoon tai muihin vapaaehtoisin vapaan oman pääoman rahastoihin. (OYL 8:2.; Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 230 - 231.)

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon liittyy yleensä osakkeen merkintämaksun kirjaaminen. Rahastoon voidaan merkitä varoja myös ilman, että sijoitukseen liittyy osakkeiden antamista tai osakeantia. Tällainen pääomasijoitus kirjataan svop-rahastoon ja sitä voidaan kutsua vapaaehtoiseksi pääomasijoitukseksi. Yhtiön omaisuuden määrän kasvaminen on osakkeenomistajien kannalta aina hyvä asia. Tämän takia osakepääomasijoituksen tekemisestä saa päättää yhtiön hallitus. Pääomasijoituksella on merkitystä esimerkiksi arvioitaessa, onko yhtiön tehtävä ilmoitus oman pääoman menettämisestä kaupparekisteriviranomaiselle. Vapaan oman pääoman määrän lisäys parantaa aina myös velkojiensuojaa. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 371; Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 573.)

Svop-sijoitusta ei rekisteröidä kaupparekisteriin osakepääoman tavoin. Vaikka sijoitusta ei rekisteröidä kaupparekisteriin, ei osakepääoman korottamisesta annettua sääntelyä kuitenkaan tulisi voida kiertää. Kiertämisestä voidaan puhua jos ensin tekee sijoituksen svop-rahastoon ja sen jälkeen siirtää saman summan rahastokorotuksella osakepääomaan. Osakeyhtiölain mukaan on sovellettava osakepääomasijoitusta koskevia säännöksiä, jos jo sijoitusta tehtäessä on edellytetty osakepääoman korottamista. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 371; Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 573.)

3.3 Pääomalaina

Osakeyhtiön vastattavaa puolella on sekä oma pääoma että vieras pääoma. Vieras pääoma on velkarahoitusta yhtiölle osakkeenomistajilta tai muilta toimijoilta. Velkarahoitus on annettu

yhtiön käyttöön erityisen sopimuksen perusteella yleensä ennalta sovituksi ajaksi, eikä sitä säädellä osakeyhtiölailla. (Immonen & Nuolima 2007, 168.)

Välipääomarahoitus on rahoitusmuoto, joka luonteensa vuoksi sijoittuu oman ja vieraan pääoman väliin. Taseeseen ei kuitenkaan voida merkitä välipääomaa, vaan se katsotaan joko oman pääoman eräksi tai vieraaksi pääomaksi. Pääomalaina on esimerkki välipääomarahoituksesta. Oman pääoman menettämiseen liittyvässä tilanteessa pääomalaina voidaan kuitenkin lukea kuuluvaksi yhtiön omaan pääomaan. Normaalisti se merkitään vieraaseen pääomaan kuuluvaksi. Pääomalaina ei ole varsinaista pääomaa, vaan lähtökohtaisesti velvoiteoikeudellinen saaminen. Pääomalainasta säädetään osakeyhtiölailla. (Mähönen & Villa 2006 II, 183, 190.)

Osakeyhtiö voi ottaa pääomalainaa joko osakkeenomistajilta tai ulkopuolisilta rahoittajilta. Yhtiöllä voi olla useita pääomalainoja. Osakeyhtiö pyrkii yleensä parantamaan vakavaraisuuttaan pääomalainalla. Jos yhtiöllä olevien taloudellisten vaikeuksien katsotaan olevan tilapäisiä, voidaan tilannetta parantaa pääomalainalla. Pääomalaina parantaa yhtiön vakavaraisuutta muutenkin kuin kriisitilanteessa. Varojen hankinta ulkomailta saattaa joskus vaatia yritykseltä suurempia oman pääoman määriä. (Kyläkallio, Irola & Kyläkallio 2002, 505.)

Pääomalainasta tehtävä sopimus on aina kirjallinen, ja sen on täytettävä tietyt vähimmäisehdot. Pääomalainan pääoman pysyvyyttä ja velkojia suojataan osakeyhtiölain pakottavilla säädöksillä. Ehdot koskevat lähinnä pääomalainan pääoman ja koron takaisin maksua. Pakottavien ehtojen on täyttyttävä, ennen kuin kyseessä on pääomalaina. (Mähönen & Villa 2006 II, 184.)

Pakottavia säännöksiä on kolme. 1) Jos yhtiö on selvitystilassa tai konkurssissa, pääoma ja korko voidaan maksaa takaisin vasta kaikkia velkojia huonommalla etuoikeudella. 2) Pääomaa ja korkoa voidaan maksaa siltä osin, kuin yhtiön vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen määrä maksuhetkellä ylittää yhtiön viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistavan tai sitä uudempaan tilinpäätökseen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän. 3) Yhtiö ei saa antaa vakuutta pääoman tai koron maksamisesta. (OYL 12:1.)

OMA PÄÄOMA		
Osekepääoma	+ 3.000	
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	+ 7.000	+ 7.000
Tilikauden ja edellisten tilikausien voitto	- 15.000	
<u>Pääomalaina</u>	<u>+ 10.000</u>	<u>+ 10.000</u>
Oma pääoma yhteensä	+ 5.000	+ 17.000
		<u>- 15.000</u>
		+ 2.000

Kuvio 5. Pääomalainan merkitys omaa pääomaa laskettaessa (Immonen & Nuolimaa 2007, 170)

Esimerkin laskelmassa (Kuvio 5.) pääomaa tai korkoa voidaan maksaa takaisin 2 000 euroa. Laskelmassa lasketaan yhteen sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto sekä pääomalainan määrä. Saadusta summasta vähennetään tappiot. Jäljelle jäävällä osalla voidaan maksaa takaisin pääomalainan pääomaa tai korkoa. Koron maksu lisää tappioita ja vähentää mahdollisuutta maksaa pääomalainan pääomaosuutta. Maksussa ei ole kyse varojen jaosta, vaan velan ja korkojen takaisin maksusta. (Mähönen & Villa 2006 II, 185 - 186.)

Mikäli pääomalainasta säädettyjä pakottavia säännöksiä ei noudateta, katsotaan pääomalainan pääoman tai koron palautus laittomaksi varojen jaoksi. (OYL 12:2.)

3.4 Varojen menettäminen

Hallituksen on viipymättä laadittava tilinpäätös ja toimintakertomus yhtiön taloudellisesta tilasta, jos yhtiön oma pääoma on laskenut alle puoleen osakepääomasta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yhtiö on tuottanut reilusti tappiota tai toiminta on vasta aloitettu eikä ole vielä vakaalla pohjalla. Jos tase osoittaa oman pääoman laskeneen alle puoleen osakepääomasta, on hallituksen kutsuttava yhtiökokous koolle. Yhtiökokouksen velvollisuus on miettiä, mitä toimenpiteitä tulee tehdä, jotta yhtiön talous saadaan paranemaan. Yhtiökokous on pidettävä kolmen kuukauden kuluessa tilinpäätöksen laatimisesta. Osakkeenomistajille on informoitava yhtiön tilanteesta. (Immonen & Nuolimaa 2007, 172.)

Hallituksella on erityinen informaatiovelvoite, jos yhtiön oma pääoma on laskenut niin paljon, että se on negatiivinen (Kuvio 6.). Hallituksen on viipymättä tehtävä kaupparekisteri-ilmoitus pääoman menettämisestä. Negatiivinen oma pääoma tarkoittaa, että yhtiön osakepääoma on menetetty, vaikka sitä ei olekaan palautettu omistajille. Merkintä voidaan poistaa

kaupparekisteristä, kun yhtiön omapääoma on jälleen noussut yli puoleen osakepääoman määrästä. Pääomalaina saadaan ottaa mukaan oman pääoman laskelmaan tällaisessa tilanteessa (Kuvio 7.). Säännös muodostaa tässä kohdin poikkeuksen pääsäännöstä, jonka mukaan pääomalaina on vierasta pääomaa. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 678.)

OMA PÄÄOMA	
Osakepääoma	+ 10.000
<u>Voitto/ tappio</u>	<u>- 15.000</u>
Oma pääoma	- 5.000

Kuvio 6. Negatiivinen oma pääoma (Immonen & Nuolimaa 2007, 172)

Jos yritys pelkää, että pääoma laskee miinukselle, sillä olisi hyvä olla pääomalainaa (Kuvio 7.). Näin yritys saisi alkuvaiheessa mahdollisuuden parantaa tulostaan. Se myös välttyisi tekemästä kaupparekisteri-ilmoitusta, josta saattaa olla kohtalokkaitakin seurauksia pienelle aloittavalle yritykselle. (Immonen & Nuolimaa 2007, 172 - 174.)

OMA PÄÄOMA	
Osakepääoma	+ 10.000
Voitto/ tappio	- 15.000
<u>Pääomalaina</u>	<u>+ 5.000</u>
Oma pääoma	+ - 0

Kuvio 7. Pääomalaina mukana oman pääoman laskennassa (Immonen & Nuolimaa 2007, 173)

Tässä laskelmassa (Kuvio 7.) pääomalaina mahdollistaa sen, ettei yhtiön oma pääoma ole negatiivinen. Tällöin yhtiöllä ei ole velvollisuutta tehdä kaupparekisteri-ilmoitusta. Ellei yhtiöllä olisi ollut tässä taseessa pääomalainaa, olisi oma pääoma ollut 5 000 miinuksella. Rekisterimerkinnän poistamisen edellytyksenä on, että oma pääoma on yli puolet osakepääomasta eli tässä tapauksessa 5 000 euroa. Uusi 5 000 euron pääomalaina ei olisi enää riittänyt. Lainan olisi pitänyt olla vähintään 10.001 euroa (Kuvio 8.). (Immonen & Nuolimaa 2007, 172 - 174.)

OMA PÄÄOMA	
Osakepääoma	+ 10.000
Voitto/ tappio	- 15.000
<u>Pääomalaina</u>	<u>+ 10.001</u>
Oma pääoma	+ 5.001

Kuvio 8. Uusi pääomalaina tappion kattamiseen (Immonen & Nuolima 2006, 173)

Yhtiö voisi käyttää antajien suostumuksella pääomalainan myös pääoman tappioiden kattamiseen. Tällöin tappioita kirjattaisiin vain - 5 000 euroa ja pääomalainaa 1 euro. Lopputulokseksi oman pääoman määrä olisi sama + 5 001 euroa. (Immonen & Nuolima 2007, 172 - 174.)

Osakeyhtiön hallituksella ei ole velvollisuutta luovuttaa yhtiötä konkurssiin, vaikka oma pääoma olisikin negatiivinen, jos yhtiö on maksukykyinen. Negatiivinen oma pääoma on kuitenkin aina vakavasti otettava muutos yhtiön taloudessa, etenkin velkojien ja kolmansien osapuolien näkökulmasta. Oman pääoman aleneminen voi vaikuttaa yhtiön tavaran saantiin, maksuehtoihin, luottoluokitukseen ja yleensä rahoitusmahdollisuuksiin. Osakkeenomistajille negatiivinen pääoma voi tarkoittaa sitä, etteivät he tule saamaan takaisin yhtiöön sijoittamiinsa osuuksia yhtiötä purettaessa, ellei tilannetta saada paranemaan. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 680; Immonen & Nuolima 2007, 172 - 174.)

Selvitystila

Osakeyhtiö voidaan asettaa selvitystilaan muun muassa:

- osakkeenomistajien niin päättäessä ilman, että OYL tai yhtiöjärjestys siihen velvoittaisi
- Kaupparekisteriviranomaisen toimesta
- tuomioistuimen toimesta. (OYL 23:2 - 4; Siikarla 2006, 308.)

Rekisteriviranomaisen on annettava määräys, jollei ennen asian ratkaisemista näytetä, ettei siihen enää ole perustetta. (OYL 20:4.)

Selvitystila ei ole sama kuin konkurssi. Selvitystila on menettely, jolla yhtiö voidaan purkaa. Jos ilmoitetaan yhtiön olevan selvitystilassa, ei se välttämättä tarkoita, että yhtiö on joutunut

ylitsepääsemättömiin taloudellisiin ongelmiin. Selvitystila on normaali toimenpide, jos osakkaat haluavat purkaa yhtiön ja jakaa varat keskenään. Kun yhtiö on tarkoituksena purkaa ja varat jakaa, on yhtiön hyvä ilmoittaa omatoimisesti tavarantoimittajille ja luotonantajilleen selvitystilasta. Ellei yhtiö huolehdi ilmoittamisesta, voi käydä niin, ettei yhtiön luottokorttien enää kelpaa maksuvälineeksi, koska selvitystila rekisteröityy luottotietoihin. Koska luottotietoihin ei rekisteröidy selvitystilan syytä, voivat luotonantajat olettaa, että syynä on konkurssi. (Siikarla 2006, 306.)

Selvitystila voi olla pakollinen eli niin kutsuttu pakkoselvitys. Menettelyn tarkoituksena on selvittää yhtiön varallisuusasema, muuttaa rahaksi tarpeellinen määrä omaisuutta, maksaa velkoja ja maksaa ylijäämä osakkeenomistajille. Selvitysmenettely päättyy yhtiön purkautumiseen, kun selvitysmiehet esittävät lopputilityksen yhtiökokouksessa. Purkautumisesta tehdään ilmoitus kaupparekisteriin. Selvitystilaan yhtiön voivat hakea esimerkiksi velkojat, tarkoituksena periä erääntyneitä saataviaan. (Siikarla 2006, 308 – 309.)

Selvitystilaa ei kuitenkaan voi jatkaa, jos yhtiön varat eivät riitä selvityskulujen suorittamiseen, eikä kukaan ilmoita ottavansa selvityskuluja vastatakseen. Tässä tapauksessa rekisteriviranomaisen on selvitystilaan asettamisen sijaan poistettava yhtiö rekisteristä. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 656.)

Selvitysmiesten on haettava yhtiön asettamista konkurssiin, jos selvitystilassa olevan yhtiön varat eivät riitä velkojen maksamiseen mutta varoja kuitenkin on. Konkurssin ja selvitystilan erona on se, että selvitysmenettelyssä velat katetaan täysimääräisinä. Konkurssissa näin ei yleensä käy. Konkurssiin asettamista ja konkurssimenettelystä säädetään konkurssilaisissa. (Immonen & Nuolimaa 2007, 251.)

Vanhan lain mukaan yhtiön piti lopettaa normaali toimintansa päättämällä itsensä asettamisesta selvitystilaan sen jälkeen, kun oma pääoma oli alentunut alle puoleen osakepääomasta eikä yhtiön taloudellinen asema ollut kohentunut. Oman pääoman alentumisen selvittämiseksi oli hallituksen laadittava yhtiön taloudellisesta tilanteesta erityinen selvitystilatase. Ensimmäinen yhtiökokous tuli pitää kahden kuukauden kuluessa siitä, kun hallitus oli laatinut taseen. Ellei yhtiö pystynyt parantamaan tulostaa 12 kuukauden aikana, piti toisen yhtiökokouksen asettaa yhtiö selvitystilaan. Tällä pyrittiin suojaamaan velkojia ja säilyttämään jäljellä oleva oma pääoma mahdollisten velkojen maksuun. Vanhan lain mukaan yhtiö oli määrättävä selvitystilaan myös siinä tapauksessa, ellei sillä ollut kaupparekisteriin merkittyä toimitus-

johtajaa. Uuden lain mukaan yhtiöllä ei ole pakko olla toimitusjohtajaa. (Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2002, 930; Siikarla 2006, 310.)

Uuden lain mukaan yhtiö voi toimia myös negatiivisella pääomalla, jos se pystyy suoriutu-
maan velvoitteistaan kolmansiä kohtaan. Yhtiö voi toimia niin kauan kun se on maksukykyi-
nen. Hallituksen on kuitenkin viipymättä laadittava tilinpäätös ja toimintakertomus, jos se
havaitsee, että yhtiön oma pääoma on alle puolet osakepääomasta. Yhtiökokous on pidettävä
kolmen kuukauden kuluessa tilinpäätöksen laatimisesta. Jos oma pääoma on alentunut negatiiviseksi, on hallituksen tehtävä kaupparekisteriin ilmoitus osakepääoman menettämisestä. Tämä ei kuitenkaan aseta yhtiötä selvitystilaan. (Immonen & Nuolimaa 2007, 172.)

4 VAROJEN JAKAMINEN OSAKEYHTIÖSSÄ

Osakeyhtiön päätarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, ellei yhtiöjärjestyksessä muuta määrätä. Vaikka voiton tuottaminen on yhtiön tarkoitus, ei voiton jakaminen kuitenkaan ole aivan vapaata, vaan siitä on osakeyhtiölaissa rajoittavia säännöksiä. Osakkeenomistajat eivät voi vapaasti ottaa yhtiön kassasta rahaa eivätkä yhtiön muuta omaisuutta käyttöönsä. Syynä rajoittaviin säännöksiin on osakkeenomistajien rajoitettu vastuu, velkojiensuoja sekä yksi tärkeimmistä osakeyhtiölain periaatteista, pääoman pysyvyys. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 495; Mähönen & Villa 2006 II, 279 – 280.)

4.1 Yleistä

Varojen jakaminen perustuu viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen. Vaikka säännöksessä viitataan tilinpäätökseen, on tase jakamisen kannalta edelleen keskeinen asiakirja. Varoja voidaan uuden osakeyhtiölain mukaan jakaa myös välitilinpäätöksen perustella. Uutta on myös se, että yhtiökokous voi valtuuttaa hallituksen päättämään osingonjaosta. Tämä valtuutus on voimassa seuraavaan varsinaiseen yhtiökokoukseen asti. Valtuutusta voidaan käyttää esimerkiksi silloin, kun osakkeenomistajat haluavat tehdä useampia osingonjakopäätöksiä vuodessa. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 25 – 26; Siikarla 2006, 229.)

Varojen jakaminen voidaan jakaa lailliseen ja laittomaan varojen jakamiseen. Laki määrittelee, mitä sisältyy lailliseen varojen jakamiseen ja muunlainen varojen jakaminen on laitonta. Varojen jakaminen tarkoittaa yhtiön näkökulmasta vastikkeetonta varojen luovuttamista osakkeenomistajille tai muille ulkopuolisille. Se tarkoittaa myös varallisuuden luovuttamista niin, että vastikkeeksi saadaan omia osakkeita. (Immonen & Nuolima 2007, 175.)

Varojen jakoon käytetään pääsääntöisesti vapaata omaa pääomaa. Vapaasta omasta pääomasta varoja voidaan jakaa osakkeenomistajien päätöksellä. Sidotusta omasta pääomasta varoja voidaan jakaa velkojien suostumuksella. Varojen jakaminen sidotusta omasta pääomasta on siis mahdollista mutta hankalampaa. Sidotun oman pääoman rahastoista arvonkorotusrahasto, käyvävarvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto ovat kokonaan jakokelvottomia. Sidotusta omasta pääomasta voidaan jakamiseen käyttää osakepääomaa tietyin edellytyksin. (Immonen & Nuolima 2007, 176.)

Yhtiöjärjestyksen määräyksen vastainen jako tai osakeyhtiölain vastainen jako johtavat palautusvelvollisuuteen. Palautusvelvollisuus kohdistuu kokonaisuudessaan saatuun määrään ja siihen liittyy myös koron maksuvelvollisuus. Korke määräytyy korkolain viitekorkosäännöksen mukaisesti (OYL 13:4). Säännöksen mukaan varojen palautusvelvollisuus on vain niillä, jotka tiesivät tai joiden olisi pitänyt tietää jakamisen tapahtuneen OYL:n tai yhtiöjärjestyksen vastaisesti. Säännöksellä suojataan vilpittömää mieltä. Tilanteesta saattaa tulla ongelmallinen, jos jotkut osakkeenomistajista joutuisivat palauttamaan varat yhtiöön, mutta toiset voivat pitää varat. Tässä tilanteessa voisi tulla harkittavaksi, olisiko esimerkiksi perusteettoman edun palautuskanteella järjestettävissä myös vilpittömän mielen suoja saaneiden osakkeenomistajien varojen palautusvelvollisuus. Laittona jakona pidetään varojen jakamista esimerkiksi silloin, kun osinkoa jaetaan enemmän kuin taseessa olisi jakokelpoisia varoja. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 30 – 31; OYL 23:4.)

4.1.1 Laillinen varojen jako

Osakeyhtiölaissa on lueteltu neljä laillista tapaa jakaa varoja yhtiöstä osakkeenomistajille. Yhtiö voi toteuttaa varojen jaon:

1. jakamalla voitosta osinkoa tai jakamalla varoja vapaan oman pääoman rahastosta
2. lunastamalla tai hankkimalla omia osakkeita
3. alentamalla osakepääomaa
4. jakamalla varoja takaisin osakkeenomistajille yhtiön purkautumisen yhteydessä. (OYL 13:1.)

Varojenjakotavoista kolmea ensimmäistä käydään läpi myöhemmin tekstissä, viimeinen jätetään tässä käsittelemättä.

Laitonta varojen jakoa on liiketoiminta, joka vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta. Varoja ei myöskään saa jakaa, jos tiedetään yhtiön olevan maksukyvytön tai epäillään jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Yhtiön maksukykyä on arvioitava tulevaisuuden näkökulmasta. Maksukykyä arvioitaessa pyritään suojaamaan velkojia. Velkojille on tärkeää, että yhtiö jatkaa toimintaansa. Lähtökohtaisesti yhtiö voi jakaa ko-

konaan tilinpäätöksen osoittaman vapaan pääoman, kun siitä on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat. (OYL 13:1.1,2; Immonen & Nuolimaa 2007, 182.)

Varojen jako on aina osakeyhtiölain vastaista, jos tilinpäätöstä ei ole vahvistettu ja tilintarkastettu. Varojen jako perustuu viimeisimpään vahvistettuun ja tarkastettuun tilinpäätökseen. Huomioon on otettava myös tilinpäätöksen jälkeen tapahtuneet merkittävät muutokset yhtiön taloudellisessa asemassa (OYL 13:1,3). Tämä tarkoittaa sitä, että jos tilinpäätöksen jälkeen yhtiön vapaa oma pääoma on alentunut, on varojen jakoon käytettävää määrää alennettava samalla määrällä. Jakovara ei kuitenkaan kasva, vaikka osakeyhtiön vapaa oma pääoma olisi kasvanut tilinpäätöksen jälkeen, ellei ennen jakopäätöstä vahvisteta uutta tilinpäätöstä, jaon perustaksi. Jos varoja jaetaan piittaamatta yhtiöjärjestyksestä tai säännöksistä, on saadut varat palautettava, jos varojen saaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää jaon tapahtuneen lain tai yhtiöjärjestyksen vastaisesti. (OYL 13:1,4; Immonen & Nuolimaa 2007, 178.)

Varojen jaoksi voidaan katsoa tilanne, jossa yhtiö myy tarkoituksella liian alhaisella hinnalla tavaraa tai antaa lainaa liian alhaisella korolla. Oleellisinta tässä ei ole se, onko kauppa tappiollinen myöhemmin sitä arvioitaessa vaan se, oliko kauppa tapahtumahetkellä yhtiölle liikeloudellisesti kannattava vai ei. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 10.)

Tasetesti

Vanhan osakeyhtiölain mukaan varojenjako oli sidottu pelkästään taseen osoittamaan vapaan oman pääoman määrään. Uuden lainsäädännön mukaan huomioon tulee ottaa sekä taseen osoittama määrä että maksukykyisyystesti. Tasetesti on edelleen varojenjaon perustana. Varojenjako koskeva testi on kaksijakoinen. Ensin testataan, onko varojenjako mahdollinen lain mukaan esimerkiksi vapaan oman pääoman rahastosta. Tämän jälkeen testataan, onko jaettava määrää mahdollisesti vähennettävä maksukykyystestin perusteella. Tasetesti perustuu yhtiön erillistilinpäätökseen. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 419.)

Maksukykyisyystesti

Maksukykyisyystestin tarkoituksena on estää osakkeenomistajia jakamasta varoja velkojien kustannuksella. Velkojien asema riippuu yhtiön varallisuudesta ja maksukykyvystä. Tämä vaarannetaan, jos omaisuutta siirretään väärin perustein osakkeenomistajille. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 417.)

Yhtiön hallitus tekee yhtiökokoukselle esityksen varojen jaosta. Hallitus ei voi esittää jaettavaksi enempää yhtiö varoja kuin maksukyvyyn kannalta on perusteltua. Hallituksen yleiseen velvollisuuteen kuuluu maksukyvyyn arvioiminen. Varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvyttö- myyden (OYL 13:2). Jos varoja jaetaan tilanteessa, jossa yhtiö on maksukyvyttö, syyllistytään laittomaan varojen jakoon. Yhtiön on pysyttävä maksukykyisenä, kun se jakaa varoja vapaas- ta omasta pääomasta. Kun yhtiö jakaa varoja sidotusta omasta pääomasta, sen on noudatet- tava velkojansuojamenetelmää sekä pysyttävä maksukykyisenä. Ellei maksukykyisyydestä noudateta, katsotaan varojenjako laittomaksi ja siitä seuraa palautusvelvollisuus. Velkojien kannalta on tärkeää, että yhtiön toiminta jatkuu. (Siikarla 2006, 231 – 232.)

Maksukykyisyyttä arvioidaan kaiken taloudellisen informaation perusteella. Olennainen mer- kitys on tilinpäätöksellä. Jotta tilinpäätösinformaatio olisi mahdollisimman ajankohtaista, on arviointi tehtävä mahdollisimman lähellä jakopäätöstä. Tilinpäätöksessä ei kuitenkaan ole suoraan mitään yksittäistä kohtaa, joka kuvaisi maksukykyä. Tilinpäätöstä täytyy analysoida tapauskohtaisesti. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 420 - 421.)

Maksukykyisyydestin tarkoituksena ei ole asettaa yhtiön johdolle kohtuuttomia vaatimuksia maksukyvyyn arvioinnissa. Johdolla ja osakkeenomistajilla ei ole ankaraa vastuuta. Oleellista on se mitä jakopäätöstä tehtäessä tiedettiin tai olisi pitänyt tietää. Maksukykyisyydestä ei so- velleta yhtiö purkautuessa eikä rekisteristä poistamisessa, koska silloin kyse on toiminnan lopettamisesta (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 420 - 421.)

Yhtiö, jolla on jakamattomia voittovaroja mutta ei kassavaroja, voi ottaa esimerkiksi lainaa jakaakseen osinkoa. Jos yhtiöstä tulee maksukyvyttö lyhyen ajan kuluessa varojen jakamises- ta, se ei vielä välttämättä tarkoita, että varojen jakoa koskevia säännöksiä olisi rikottu. Ratkai- sevaa on se, mitä varojen jako päätöksen tekohetkellä varojen jakajien piti tietää yhtiö mak- sukykyisyydestä. (Siikarla 2006, 232.)

4.1.2 Lahjoitukset

Yhtiökokous voi päättää kohtuullisen lahjan antamisesta yleishyödylliseen tai siihen rinnas- tettavaan tarkoitukseen. Hallitus voi käyttää lahjan antamiseen varoja, joiden merkitys on vähäinen. (OYL 13:8.)

Lahjalla tarkoitetaan täysin vastikkeetonta lahjaa. Sponsorisopimus tai markkinointisuoritus ei ole tässä tarkoitettu lahja. Myöskään merkkipäivälahjoja ei lueta tässä kohtaa lahjaksi. Ne katsotaan kuuluvan osaksi yhtiön liiketoimintaa. Yleishyödylliseen tarkoitukseen, kuten tieteen, taiteen, luonnonsuojelun tai maanpuolustuksen hyväksi tehty lahjoitus katsotaan lahjaksi. Yleishyödyllisen tarkoituksen määrittely on hankalaa samoin se, mikä on yhtiön tilaan nähden kohtuullinen lahjoitusmäärä. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 44 – 45; HE 109/2005, 129.)

Verolainsäädäntö määrittelee, että yleishyödyllinen yhteisö toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä. Yleishyödyllisen yhteisön toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin. Se ei myöskään tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana. Vähemmistöosakkeenomistajien kannalta yleishyödyllisyysvaatimusta voidaan pitää tarpeettomana. Oleellista on varojen poistuminen yhtiöstä, ei se mihin ne menevät. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 44 – 45; HE 109/2005, 129.)

Lahjoituksen määrä pitää olosuhteisiin nähden olla kohtuullinen. Kohtuullisuutta on hankalaa määritellä. Lähtökohta on, että lahjoitukset voivat olla merkitykseltään vähäisiä. Osakkeenomistajien tahdon perusteella voidaan kuitenkin tehdä suurempikin lahjoitus. Tällöin lahjoituksen on oltava lähellä yhtiön liiketoimintaintressejä. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 44 – 45.)

4.2 Voiton jako ja varojen jako vapaan oman pääoman rahastosta

Osingon ja varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta päättää yhtiökokous. Varojenjakopäätös tehdään yleensä hallituksen ehdotuksen pohjalta. Yhtiökokous ei saa lähtökohtaisesti jakaa hallituksen ehdottamaa määrää enempää. Poikkeuksena tähän on vähemmistöosinko ja sellainen tilanne, jossa yhtiökokous on velvollinen yhtiöjärjestyksen mukaisesti jakamaan ehdotettua määrää enemmän. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 427.)

Osakeyhtiölaissa osingonjakona pidetään ainoastaan yhtiön tilikauden ja edellisten tilikausien voiton jakamista. Osinkoa vastaavalla tavalla voidaan jakaa myös muuta yhtiön omaa pääomaa, kuten sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoa. Osingon käsitettä ei ole määritelty verolainsäädännössä. Epäselväksi jää, soveltuuko osinkojen verotusta koskevat säännökset

muun vapaan oman pääoman jakamiseen osinkoa vastaavalla tavalla. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 7.)

Sijoitetun vapaan oman pääoman jakaminen voi olla myös pääoman palauttamista. Tällöin varojen jakoa voidaan verottaa luovutusvoittoverotussäännösten mukaisesti. Jos luovutusvoittoverotusta sovelletaan, varojen saaja voi vähentää jaetusta määrästä osakkeen hankintamenoa vastaavan määrän. Tällöin verotettava määrä voi jäädä alhaisemmaksi ja siten myös maksettavan veron määrä. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 7.)

Yhtiö voi jakaa varoja sekä rahana että muuna omaisuutena, niin kutsutussa *in natura* muodossa. *In natura* on usein mahdollista vain, jos osakkeenomistajat siihen suostuvat. *In natura* jaossa hankalaa on omaisuuden arvostaminen. Jos osinko maksetaan muuna omaisuutena kuin rahana, osingonmaksuun saattaa lisäksi liittyä varainsiirtoverotusta. Tässä käsitellään vain rahassa tapahtuvaa osingon jakoa. (Immonen & Nuolima 2007, 177.)

4.2.1 Osinko

Yhtiökokous tekee päätöksen osingon jakamisesta hallituksen esityksen mukaan. Yhtiökokous voi päättää jakaa osinkoa enemmän kuin hallitus esittää, vain jos yhtiöjärjestyksessä on siitä maininta. Laki lähtee siitä, että hallituksella on velvollisuus huolehtia yhtiön toiminnasta ja kehittämisestä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Hallituksen roolin vuoksi on luonnollista, että hallitus arvioi yhtiön rahoitustarpeen ja yhtiön mahdollisuuden varojen ulos jakamiseen. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 427.)

Osakeyhtiön vapaata omaa pääomaa voidaan jakaa myös muussa suhteessa kuin osakkeenomistuksen perusteella, jos kaikki osakkeenomistajat siihen suostuvat. Jos osingon erilaisuus perustuu yhtiöjärjestyksen määräykseen eikä osakkaiden keskinäiseen sopimukseen, sitä ei pidetä veronkiertona. Jos osakkeenomistaja luopuu hänelle kuuluvista osingoista toisen osakkaan hyväksi, osinko katsotaan sen osakkaan tuloksi, jolle se olisi kuulunut. Tällöin luopuja maksaa osingosta verot ja lahjan saaja mahdollisen lahjaveron. (Tomperi 2007, 64.)

Osingon verotus

Alla olevasta kuvioista (Kuvio 9.) käy ilmi, miten pörssiyhtiön jakamia osinkoja verotetaan. Jos luonnollinen henkilö on osingon saajana ja pörssiyhtiö on osingon maksajana, katsotaan 70 prosenttia osingosta veronalaiseksi pääomatuloksi ja 30 prosenttia verovapaaksi tuloksi. Luonnollinen henkilö maksaa veronalaisesta pääomatulosta veroa 28 prosenttia. (Tomperi 2007, 61.)

Pörssiyhtiö osingonjakajana	
Osingon saajana	Osingosta
Luonnollinen henkilö	70 % veronalaista pääomatuloa 30 % verovapaata tuloa
<hr/>	
Osingon saajana	Osingosta
a) Listaamaton yhtiö	75 % veronalaista tuloa 25 % verovapaata tuloa, kuitenkin kokonaan verovapaata, jos omistusosuus vähintään 10 %.
<hr/>	
b) Pörssiyhtiö	Osinko verovapaata

Kuvio 9. Pörssiyhtiöstä saadun osingon verotus (Tomperi 2007, 61)

Listamattoman yhtiön (Kuvio 10.) esimerkiksi perheyhtiön luonnolliselle henkilölle jakaman osingon verotus on mutkikkaampaa. Osakkeenomistaja saa osingosta verovapaana sen osan, mikä vastaa osakkeiden matemaattiselle arvolle laskettua 9 prosentin vuotuista tuottoa. Jos tällaisten osakkeiden määrä ylittää 90 000 euroa, katsotaan ylittävästä osasta 70 prosenttia pääomatuloksi (vero 28 prosenttia) ja 30 prosenttia verovapaaksi tuloksi. Jos osinko ylittää 9 prosenttia matemaattisesta arvosta, ylittävästä osasta 70 prosenttia on ansiotuloa (progressiivinen verotus) ja 30 prosenttia verovapaata tuloa. Listaamattoman yhtiön ja pörssiyhtiön saamat osingot listaamattomasta yhtiöstä ovat verovapaita. (Tomperi 2007, 61.)

Listaamaton yhtiö osingon jakajana	
Osingon saajana Luonnollinen henkilö	Osingosta verovapaata tuloa 9 % osakkeiden matemaattisesta arvosta, max 90 000 €, tämän ylittävästä 70 % veronalaista pääomatuloa, 30 % verovapaata tuloa 9 %:n ylittävästä osasta 70 % ansiotuloa ja 30 % verovapa.
Osingon saajana a) Listaamaton yhtiö	Osinko verovapaata
b) Pörssi-yhtiö	Osinko verovapaata

Kuvio 10. Listaamattomasta yhtiöstä saadun osingon verotus (Tomperi 2007, 61)

Oletetaan, että osakeyhtiö on yhden henkilön omistuksessa, yrityksen tilikausi on kalenterivuosi ja osakkeiden matemaattinen arvo on 200 000 euroa. Tilikauden voitto oli viimeksi 100 000 euroa. Tästä yhtiö maksaa veroa 26 prosenttia. Jaettavaksi vapaaksi pääomaksi jää verojen jälkeen 74 000 euroa. Yhtiö päättää jakaa osinkoa 50 000 euroa. Matemaattisesta arvosta laskettuna 9 prosenttia on 18 000 euroa, joka on verovapaata. Ylimenevästä 32 000 eurosta 70 prosenttia on ansiotuloa eli 22 400 euroa. Tästä veroa menee progression mukaan. Loput 30 prosenttia eli 9 600 euroa on vielä verovapaata. (Siikarla 2007, 39.)

Jos osakkeiden matemaattinen arvo on 0 euroa, 9 prosentin verovapaata osuutta ei ole lainkaan. Tällöin jaetusta osingosta 70 prosenttia on ansiotuloa ja 30 prosenttia verovapaata. Jos yrityksen matemaattinen arvo on yli 1,0 miljoonaa euroa ja osinkoa päätetään jakaa enemmän kuin 9 prosenttia matemaattisesta arvosta. Jaettavasta määrästä osa on verovapaata, osa pääomatuloa ja osa ansiotuloa kuten yläpuolen kuvioista (Kuvio 10.) ilmenee. (Siikarla 2007, 39.)

Vähemmistöosinko

Vähemmistöosakkeenomistajat voivat vaatia jaettavaksi osinkona vähintään puolta yhtiön viimeksi päättyneen tilikauden voitosta. Jos yhtiö on tuottanut viimeksi päättyneeltä tilikaudelta tappiota, vähemmistö ei voi vaatia voitonjakoa. Kun edellisen tilikauden voitto on laskennan pohjana, ei yhtiön muuta vapaata pääomaa huomioida laskennassa. Jos taas taseessa

on tappioita aiemmilta tilikausilta, voitosta on ensin vähennettävä nämä tappiot ja vasta sen jälkeen selviää, onko jakokelpoista voittoa. (Siikarla 2006, 243.)

Vähemmistöosakkeenomistajiksi katsotaan osakkeenomistajat, joilla on vähintään 1/10 kaikista osakkeista. Vähemmistö lasketaan osakkeista, ei äänistä. Vaatimus vähemmistöosingosta on esitettävä yhtiön varsinaisessa yhtiökokouksessa ennen voiton käyttämistä koskevan päätöksen tekemistä. Osakkeenomistaja ei kuitenkaan voi vaatia voittona jaettavaksi enempää kuin lain mukaan on mahdollista jakaa ilman velkojen suostumusta eikä enempää kuin kahdeksan prosenttia yhtiön omasta pääomasta. Velkojen suostumusta edellytetään esimerkiksi, jos osakepääomaa on alennettu tappion kattamiseksi. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 428; OYL 13:7.)

Esimerkki

Oletetaan, että yhtiön voitto viimeksi päättyneeltä tilikaudelta on 70 000 euroa ja yhtiön oma pääoma on 100 000 euroa. Tässä tapauksessa vähemmistöosinkoa on maksettava. Osingon määrä on puolet tilikauden voitosta eli 35 000 euroa. Yhtiö ei saa jakaa vähemmistöosinkoa kuitenkaan enempää kuin 8 prosenttia omasta pääomasta. Osingon määräksi jää tässä tapauksessa 8 000 euroa. Jos kaikilla osakkeenomistajilla on sama osinko-oikeus ja vähemmistöosingon saajat edustavat 10 prosenttia osakekannasta, saavat he 800 euroa osinkoa. (Siikarla 2006, 244.)

Vähemmistöosinkoa laskettaessa on otettava huomioon kaksi ylärajaa: puolet viimeksi päättyneeltä tilikaudelta ja 8 prosenttia omasta pääomasta. Jos 8 prosenttia on enemmän kuin puolet tilikauden voitosta, osinkona on jaettava puolet. Jos taas puolet voitosta on enemmän kuin 8 prosenttia, jaettavan määrän yläraja on 8 prosenttia. (Siikarla 2006, 244.)

Vähemmistöosingosta voidaan määrätä toisin yhtiöjärjestyksessä. Vähemmistön oikeuksia voidaan joko parantaa tai huonontaa. Vähemmistön oikeuksia voidaan rajoittaa kuitenkin vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. Käytännössä tämä on mahdollista lähinnä vain yhtiöissä, joissa on muutama osakkeenomistaja. Kaiken osingonjaon perustana on yhtiön maksukykyisyys ja maksukykyisyyden säilyminen vielä jaon jälkeenkin. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 429; Siikarla 2006, 245.)

Lain tarkoitus on estää tilanne, jossa yhtiö jättää voiton systemaattisesti jakamatta. Voiton jakamatta jättäminen voi aiheuttaa sen, että vähemmistöosakkeenomistajat myyvät osakkeen-

sa enemmistöosakkeenomistajille kohtuuttoman halvalla. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 39.)

Peitelty osingonjako

Verotuksessa peiteltyä osingonjakona pidetään omaisuuden tai palvelun myyntiä osakastaholle alihintaan tai niiden ostamista yhtiölle ylihintaan. (Tomperi 2007, 65.)

Peiteltyllä osingolla tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun johdosta tai vastikkeetta.

Peiteltyllä osingolla tarkoitetaan myös omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla taikka osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa alentamalla osingosta menevän veron välttämiseksi jaettuina varojina. (Laki verotusmenettelystä 1995/1558, 29§.)

Peiteltyyn osingonjaon säännöstä voidaan soveltaa esimerkiksi silloin, kun osakkaalle tai hänen lähiomaiselleen maksetaan palkkaa, johon ei liity työsuoritusta lainkaan. Säännöstä voidaan soveltaa myös, kun osakkeenomistajalle maksetaan kuukausipalkkaa vaikka hän työskentelisi vain muutamana päivänä kuussa yhtiössä. Säännöstä voidaan soveltaa vain siltä osin, kun palkan määrä ylittää kohtuullisuuden. Myös luontaisetut voidaan katsoa peiteltyiksi osingoksi, jos sitä ei ole käsitelty palkkana yhtiön kirjanpidossa. (Siikarla 2007, 80 - 81.)

Yhtiön osakkaalle voidaan pyrkiä siirtämään yhtiön varallisuutta yli- tai alihinnoittelu avulla. Ruokatavarakaupan omistaja ei esimerkiksi voi käyttää yhtiön vaihto-omaisuutta jatkuvasti maksamatta siitä yhtiöllä mitään. Peiteltyä osingonjakoa syntyy myös silloin, kun osakas käyttää vastikkeetta yhtiön omaisuutta yksityiskäytössään, mökkiä Rukalla tai yhtiön autoa. (Siikarla 2007, 80 - 81.)

Yleensä peiteltyä osinkoa jaetaan perheyhtiöissä. Osakkaan lisäksi peiteltyyn osingon saajana voi olla myös osakkaan omainen. Vaikka peitelty osingonjako tulisi osakkeenomistajan omaiselle, siitä verotetaan osakasta ei omaista. Peitelty osingonjako johtaa oikaisuun sekä yhtiön että osakkeenomistajan verotuksessa. Yhtiö joutuu yleensä maksamaan peitelystä osingosta 26 prosenttia veroa, kun summa lisätään yhtiön tuloon. Peitelystä osingosta verotetaan osakasta siten, että 70 prosenttia sen määrästä on ansiotuloa ja 30 prosenttia verovapaata.

Luonnollisen henkilön saama peitelty osingonjako katsotaan aina ansiotuloksi. (Siikarla 2007, 83 – 84.)

Esimerkki peittelystä osingon jaosta, KHO 2007/52

X Oy oli A:n kokonaan omistama yhtiö, jossa A:n avopuoliso B työskenteli toimitusjohtajana. B toimi myös yhtiön hallituksen ainoana varsinaisena jäsenenä. Yhtiöllä ei ollut kirjanpidon mukaista käteiskassaa, koska B oli nostanut varat. Käteiskassan puuttuminen huomattiin, kun yhtiö asetettiin konkurssiin. B:n nostamat rahat katsottiin tulleen A:n omaisen hyväksi ja näin niiden todettiin olevan niin kutsuttua peiteltyä osingon jakoa. A:n tuloon lisättiin tämän vuoksi 280 000 markkaa peiteltyä osinkona X Oy:ltä ja A määrättiin maksamaan 20 000 markan suuruinen veronkorotus.

Asian aiempi käsittely

Verovirasto lisäsi vuonna 2001 A:n tuloon 280 000 markkaa peiteltyä osinkona X Oy:ltä. Lisäksi A määrättiin maksamaan 28 000 markan suuruinen veronkorotus.

A vaati oikaisua, koska ei ollut saanut yrityksestä palkka eikä muuta rahan arvoista etua.

Verotuksen oikaisulautakunta kumosi peiteltyä osinkoa koskevan verotuksen. Oikaisulautakunta katsoi, että puuttuneet kassavarat olivat syntyneet B:n tekemistä tilinostoista, eikä A:n voitu osoittaa saaneen varojen nostosta etua. B:tä ei myöskään pidetty lain tarkoittamalla tavalla A:n omaisena.

Veroasiamiehet valittivat hallinto-oikeudelle ja vaativat, että A:n tuloon lisätään X Oy:stä saatuna peiteltyä osinkona 280 000 markkaa ja että veronkorotusta määrätään 28 000 markkaa. Veroasiamiehet perustelivat kantansa sanomalla, ettei A ollut joutunut osakkeenomistajaksi tietämättään ja että hän oli ymmärtänyt asemansa osakkeenomistajana. Osakkeenomistajana A:lla on myös ollut oikeus tutustua yhtiön kirjanpitoon ja saada lisätietoja yhtiön hallitukselta tai toimitusjohtajalta. Veroasiamiehet myös katsoivat, että nostetut varat todennäköisimmin ovat tulleet yhdessä käytetyiksi.

Hallinto-oikeus kumosi oikaisulautakunnan päätöksen ja määräsi veronkorotusta 20 000 markkaa.

A valitti Korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

KHO ei muuttanut hallinto-oikeuden tuomiota. KHO:n perusteluissa mainittiin muun muassa, että asiassa on kysymys sellaisesta menettelystä, jota pidettäisiin peiteltyinä osingonjakona, jos osakas itse olisi nostanut varat yhtiöstä. Esityksessä todetaan, että peiteltyyn osingon saajana voi nykyisin olla osakkaan lisäksi tämän puoliso, lapsi, vanhempi tai muu omainen. Verotusmenettelystä annetun lain 29 §:ssä mainitun omaisen käsitteen tulkintaan vaikuttaa osapuolten välinen taloudellinen yhteys. A ja B ovat varoja nostettaessa asuneet yhteisessä taloudessa. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että A oli ainoana osakkaana hyväksynyt varojen noston ja suhtautunut asiaan vähintäänkin välinpitämättömästi. KHO katsoi, että yhtiön oli antanut verotusmenettelylain mukaisen edun osakkeenomistajan omaisen hyväksi, näin A oli velvollinen maksamaan veronkorotusta. (KHO 2007/52.)

4.2.2 Varojen jako vapaan oman pääoman rahastosta

Vapaata omaa pääomaa on sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto (svop-rahasto), muut mahdolliset rahastot sekä kuluvan tilikauden ja edellisten tilikausien voitto/tappio. Yhtiö voi jakaa vapaan oman pääoman, mutta jako ei saa vaarantaa maksukykyä. (Siikarla 2006, 229.)

Vapaata omaa pääomaa voidaan kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella jakaa myös muussa kuin omistussuhteessa. Mietittäväksi jää, seuraako siitä osakkeenomistajille negatiivisia vaikutuksia muun lainsäädännön johdosta. Aiemmin on kerrottu, että jos osakkeenomistaja luovuttaa osingon toiselle, veron osingosta maksaa kuitenkin se, jolle osinko alun perin kuului. Tärkeimmät huomioon otettavat seikat saattavatkin löytyä verolainsäädännössä. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 408.)

Svop-rahastosta tapahtuva varojenjakso katsotaan joko osingoksi tai pääoman palautukseksi. Tästä ei ole verotuksessa säännöksiä, mutta verohallinto on antanut yleisimmin esiin tulevista kysymyksistä ohjeen, Dnro 206/345/2007. (Tomperi 2007, 61 - 64.)

Jaettaessa varoja vapaan oman pääoman rahastosta, on varojenjakopäätöksessä aina kerrottava, onko kyseessä voittovarojen jakaminen vai pääoman palauttaminen. Erottelu ei ole täysin yksiselitteinen. Vapaaehtoisiin rahastoihin on voitu siirtää myös edellisten tilikausien voit-

toa. Verohallitus katsoo, että jaettavat varat ovat osinkoa, ellei riittävän selkeästi pystytä selvittämään niiden olevan pääoman palautusta. (Tomperi 2007, 61 - 64.)

Varojen jakaminen svop-rahastosta katsotaan pääoman palauttamiseksi jos jakaminen tapahtuu varoista, jotka ovat alun perin syntyneet osakkeenomistajien tekemien pääomasijoitusten myötä. Jos svop-rahastoon on tehty sekä pääomasijoituksia että siirretty voittovaroja, tulkitaan jako osingoksi ja pääomapalautukseksi sen mukaan, missä suhteessa alkuperäisiä sijoituksia on tehty. (Aaltonen & Kukkonen 2007.)

Osakkeenomistaja voi luovuttaa omistamansa osakkeet svop-rahastoon tekemänsä pääomasijoituksen jälkeen. Jos yhtiö sen jälkeen jakaa varoja svop-rahastosta uudelle osakkeenomistajalle, katsotaan varojen jako uuden osakkeenomistajan verotuksessa pääoman palautukseksi siltä osin, kun ne ovat syntyneet pääomasijoituksen myötä. (Aaltonen & Kukkonen 2007.)

Sijoitus svop-rahastoon lisää sijoituksen tehneen osakkeenomistajan osakkeen hankintamenoa, kun sijoitus liittyy osakkeen hankintaan. Jos svop-rahastosta tapahtuva varojenjakoa katsotaan pääomapalautukseksi, se rinnastetaan osakkeen luovutukseen. Varojenjakoa vähentää tällöin osakkeen hankintamenoa. Jos yritys jakaa svop-rahastosta pääoman palautuksena varoja osakkeenomistajille, lasketaan osakkeen hinnan ja palautuksen välinen ero ja verotetaan tätä osuutta. Verotus on tällöin mahdollisesti kevyempää kuin osingon verotus. (Aaltonen & Kukkonen 2007.)

Esimerkki Elisa Oyj:n pääoman palautuksesta

Elisa Oyj:n yhtiökokous päätti varsinaisessa yhtiökokouksessaan 18.3.2008 jakaa osakkeenomistajilleen pääoman palautusta 1,80 euroa osakkeelta svop-rahastostaan. Elisan voitonjakopolitiikkaan kuuluu pääomarakenteen kehittäminen, jota se toteuttaa muun muassa pääomapalautusten muodossa. Elisa on saanut verottajalta ennakkopäätöksen, jonka mukaan palautus verotetaan pääoman palautuksena. Palautus olisi voitu katsoa OYL:n mukaan myös osingoksi. Verottaja ei antanut tarkempia tietoja ennakkopäätöksestä. (Voitonjakopolitiikka, Elisa Oyj.)

Kyseessä ei siis ole osinko. Elisan svop-rahasto on muodostunut ylikurssirahastosta, jonka Elisa siirsi asianmukaisen menettelyn jälkeen svop-rahastoon viime vuonna. Nyt jaettava erä on siis muuta kuin kertynyttä voittoa. (Kynnäräinen T., Taloussanomien.)

Artikkelissa kerrotaan, että osakkeenomistajat saavat palautuksen nyt itselleen maksamatta siitä veroa. Osakkeenomistajat joutuvat osakkeita myydessään tai niistä luopuessaan verojen kanssa uudelleen tekemisiin. Välttämättä kaikkia osakkeenomistajia ei koske palautuksen verottomuus. (Kyynäräinen Tiia, Taloussanomat.)

Helsingin Puhelimen E-osakkeet otettiin julkisen kaupankäynnin kohteeksi vuonna 1997. Mutta jos osakkeenomistaja on hankkinut puhelinosuuskuntatodistuksensa vuoden 1960 tietämällä, voi osakekohtainen hankintahinta olla jopa alhaisempi kuin nyt maksettava palautus. Tässä tapauksessa palautuksesta pitäisi maksaa luovutusvoittoveroa jo nyt erotuksen osalta. Jos tämän kaltaisia osakkeenomistajia on Elisassa, ei niitä todennäköisesti ole montaa. Artikkelissa kuvattu tilanne pätee suurimpaan osaan osakkeenomistajista. (Kyynäräinen Tiia, Taloussanomat.)

Seuraavat esimerkit kuvaavat molempia mahdollisia Elisan osakkeenomistajan tilanteita.

1. Osakeyhtiö A jakaa vuonna 2008 osakkaille varoja svop-rahastosta 5 euroa osakkeelle. Osakkeenomistaja B:llä on 10 Osakeyhtiö A:n osaketta, jotka hän on ostanut 20 eurolla/osake. Osakkeenomistaja B:n saamasta pääomapalautuksesta 5 euroa/osake vähennetään osakkeen hankintamenoa 5 euroa/osake. B ei saa pääomapalautuksen johdosta verotettavaa voittoa vuonna 2008. Pääomapalautuksen jälkeen B:n osakkeiden hankintameno on 15 euroa/osake. B:n on huolehdittava siitä, ettei hän luovuttaessaan osakkeita vähennä hankintamenona enempää kuin niistä on pääomapalautuksen jälkeen jäljellä. Tässä kohdassa tulee siis verotettavaksi aiempi pääomapalautus. (Osakkeiden lunastus ja muu pääomapalautus, Verohallinto.)
2. Osakeyhtiö A jakaa vuonna 2008 osakkeenomistajille varoja svop-rahastosta 5 euroa osakkeelle. Osakkeenomistaja C:llä on 10 Osakeyhtiö A:n osaketta, jotka hän on ostanut 3 eurolla/osake. C:n saamasta pääomapalautuksesta 5 euroa/osake vähennetään osakkeen hankintamenoa 3 euroa/osake. C saa pääomapalautuksen johdosta vuonna 2008 verotettavaa voittoa 2 euroa/osake. Pääomanpalautuksen jälkeen C:n osakkeiden hankintameno on 0 euroa/osake. Jos C luovuttaa tai saa pääomapalautusta, voitto lasketaan luovutushinnasta. Luovutushinnasta tai pääomanpalautuksesta vähennetään hankintameno-olettamana joko 20 tai 40 prosenttia riippuen siitä, kuinka kauan C on omistanut osakkeet. Lopusta hän maksaa luovutusvoittoveroa. (Osakkeiden lunastus ja muu pääomapalautus, Verohallinto.)

Tulevaisuudessa pääoman palautukset saattavat aiheuttaa mutkikkaitakin tilanteita, joihin osakkeenomistajat eivät välttämättä osaa varautua. Elisa on yksi ensimmäisistä yhtiöistä, jotka ovat tänä vuonna jakaneet pääoman palautuksena varoja osakkeenomistajille. Ensi vuonna näin toimivia yrityksiä saattaa olla jo enemmän.

4.3 Omien osakkeiden lunastaminen ja hankkiminen

Julkisessa osakeyhtiössä omien osakkeiden hankkiminen voi olla osingonjaon vaihtoehto. Kun yhtiö jakaa osakkeenomistajille varoja osakkeiden kauppahintana, ei osingonjaon määrää tarvitse kasvattaa. Yhtiön ostaessa osakkeitaan takaisin itselleen, ulkona olevien osakkeiden määrä vähenee ja samalla osakkeenomistajien osakekohtainen osuus yhtiön nettovaroista kasvaa. Omia osakkeita voidaan hankkia myös, kun joku osakkeenomistajista eroaa yhtiöstä. Näin jäljellejäävien osakkeenomistajien ei tarvitse ostaa osakkeita. Yhtiö voi hankkia omia osakkeitaan myös esimerkiksi tarkoituksenaan käyttää niitä yrityskaupoissa. (Imonen & Nuolima 2007, 194.)

Julkinen yhtiö ei voi hankkia eikä pitää hallussaan enempää kuin 1/10 kaikista osakkeista. Yksityinen osakeyhtiö ei voi hankkia kaikkia omia osakkeitaan. Vähintään yksi osake on jäätävä ulkopuoliseen omistukseen. Tämä säännös on paikallaan sen vuoksi, että yhtiön omilla osakkeilla ei voi osallistua yhtiökokoukseen. (Imonen & Nuolima 2007, 194.)

Omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta päättää yhtiökokous. Yhtiökokous voi valtuuttaa hallituksen päättämään omien osakkeiden hankkimisesta. Valtuutus on voimassa 18 kuukautta. Hallitus voi valtuutuksen perusteella hankkia yhtiön omia osakkeita vain vapaalla omalla pääomalla. Jos hallitus julkisessa osakeyhtiössä ehdottaa omien osakkeiden lunastamista niin että osakepääoma alenee, tulee kokouskutsussa mainita lunastamisen tarkoitus ja alentamisen tapa. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 88.)

Julkisessa osakeyhtiössä omien osakkeiden hankkimiselle ja lunastamiselle pitää saada osakkeenomistajien määräenemmistö. Yksityisessä osakeyhtiössä tähän riittää yksinkertainen enemmistö, jos hankkiminen tai lunastaminen tapahtuu osakkeenomistuksen suhteessa ja ellei yhtiöjärjestyksessä muuta määrätä. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 89.)

Vanhan lain mukaan lunastaminen tarkoitti sekä vapaaehtoista että pakkolunastamista. Lunastaminen saattoi tapahtua sekä sidotulla että vapaalla pääomalla. Hankkiminen tapahtui ainoastaan tarjouksesta ja yleensä jakokelpoisella vapaalla pääomalla. (Siikarla 2006, 257.)

Uuden lain mukaan omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen on määritelty uudella tavalla. Hankkimisella tarkoitetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa hankintaa. Lunastamisella tarkoitetaan osakkeiden ottamista yhtiölle ”pakolla”. Säännösten soveltamisen kannalta ei ole merkitystä, käytetäänkö sidottua vai vapaata omaa pääomaa. Jos yhtiön omapääoma alenee lunastamisen tai hankkimisen myötä, eikä sitä koroteta vähintään alennetulla määrällä, on kuitenkin sovellettava velkojansuojamenettelyä. Uuden lain mukaan sallitaan myös omien osakkeiden ottaminen pantiksi. (Siikarla 2006, 257.)

Hankkiminen

Omien osakkeiden hankkimisesta on kyse, kun osakkeenomistajat luovuttavat osakkeet vapaaehtoisesti yhtiölle. Yhtiö tarjoutuu ostamaan osakkeenomistajilta yhtiön omat osakkeet takaisin. Julkiset yhtiöt voivat hankkia osakkeitaan esimerkiksi julkisella ostotarjouksella. Osakkeiden hankinta voi olla vastikkeellista tai vastikkeetonta. Osakkeita voidaan hankkia kaikilta osakkeenomistajilta omistuksen suhteessa tai suunnatusti. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 453.)

Lunastaminen

Omien osakkeiden lunastaminen tarkoittaa, että osakkeenomistajan on luovutettava yhtiölle osakkeita joko vastiketta vastaan tai vastikkeetta. Lain mukaan yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä, että osakkeenomistajalla, yhtiöllä tai muulla henkilöllä on oikeus lunastaa muulta omistajalta kuin yhtiöltä toiselle siirtyvä osake (OYL 3:7). Edellä mainittu on niin kutsuttu lunastuslauseke. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 453.)

Suunnattu hankkiminen ja lunastaminen

Yhtiö voi hankkia osakkeita muussa kuin osakkeiden omistuksen suhteessa, jos yhtiöllä on siihen painava taloudellinen syy. Jos suunnatusta hankinnasta kaikille osakkeenomistajille tuleva hyöty ylittää yksittäiselle osakkeenomistajalle aiheutuvat haitat, voidaan puhua painavasta syyestä. Julkisessa osakeyhtiössä painavaksi syyksi riittää yleensä se, että suunnattu hankinta on tarkoituksenmukainen tapa palauttaa ylimääräisiä varoja osakkeenomistajille. Yksittäisen osakkeenomistajan kannalta vähimmäisvaatimuksena voisi olla se, että hänen omistuksensa

arvo pysyy vähintään samana. (Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006, 456; Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 96.)

Julkiselle osakeyhtiölle voi olla edullisempaa hankkia omia osakkeitaan institutionaalisille sijoittajille suunnatulla ostotarjouksella kuin pörssikaupalla. Yksityinen osakeyhtiö voi käyttää suunnattua hankintaa esimerkiksi edistämään sukupolvenvaihdosta yhtiössä. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 97.)

Suunnattu lunastaminen on mahdollista vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. Suostumus voidaan antaa yhtiökokouksessa. Jos yhtiöjärjestykseen on otettu lunastusehto ja kaikki osakkeenomistajat ovat sen hyväksyneet, ei uutta hyväksyntää suunnatusta lunastuksesta enää tarvita. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 97.)

Omat osakkeet yhtiön hallussa

Yhtiö voi pitää sekä hankkimansa että lunastamansa osakkeet yhtiön hallussa. Vanhan lain mukaan omia osakkeita sai pitää yhtiön hallussa kolme vuotta, uudessa laissa määräaika ei enää ole. Yhtiö voi myös laskea osakkeet uudelleen liikkeelle tai mitätöidä ne. (Siikarla 2006, 260.)

Osakkeet, jotka ovat yhtiön hallussa, eivät tuota osakeoikeuksia. Näillä osakkeilla ei esimerkiksi voi äänestää yhtiökokouksessa, osakkeille ei jaeta osinkoa eivätkä ne oikeuta muuhunkaan varojen jakoon. Yhtiön omistamat omat osakkeet eivät myöskään näy taseessa. Toisin sanoen osakkeet eivät edusta yhtiölle varallisuusarvoa. Jos omia osakkeita hankitaan tilanteessa, jossa yhtiö on maksukyvytön, syyllistytään laittomaan varojen jakoon. (Siikarla 2006, 231; Immonen & Nuolimaa 2007, 198.)

4.4 Osakepääoman alentaminen

Osakepääomaa on velkojien kannalta kuvattu eräänlaiseksi puskuriksi tappioita vastaan. Osakepääoma ei kuitenkaan edusta mitään todellista varallisuuserää, vaan on ainoastaan kirjanpidollinen suure. Yhtiöön on sijoitettu osakepääomaa vastaava raha- tai muu omaisuuserä mutta varmuutta sen tallessa olostasi ei ole. Puskurimerkitys voidaankin kyseenalaistaa tai pitää sen merkitystä vähäisenä erityisesti pienten yhtiöiden kohdalla. Vähimmäispääomavaatimus on niissä vain 2 500 euroa. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 55 - 56.)

Osakepääomaa voidaan tietyin edellytyksin alentaa. Päätöksen alentamisesta tekee aina yhtiökokous. Yhtiökokouksen osakepääoman alentamispäätökseen riittää yksinkertainen äänenemmistö. Alentamispäätöksessä on mainittava määrä, jolla osakepääomaa alennetaan ja se mihin tarkoitukseen alentamismäärää käytetään. (Siikarla 2006, 250.)

4.4.1 Syitä alentamiseen

Yhtiö voi alentaa osakepääomaa tarkoituksenaan siirtää varoja osakkeenomistajille. Osakepääomaa voidaan alentaa myös niin, että varoja ei siirry yhtiön ulkopuolelle. Alentaminen on mahdollista myös sellaisessa tilanteessa, jossa joku osakkeenomistaja haluaa luopua osakkeistaan eivätkä muut osakkeenomistajat halua tai pysty ostamaan niitä. (Selin 2005, 19.)

Osakepääoma alentamisella voi olla kolme tarkoitusta:

1. Jaetaan varat osakkeenomistajille
2. Siirretään varat sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon
3. Katetaan varoilla taseen tappioita (OYL 14:1.)

Jaetaan varat osakkeenomistajille. Yhtiön käytössä oleva osakepääoma saattaa jossain tapauksessa olla tarpeettoman suuri yhtiön toimintaa ajatellen. Jos yhtiön pääomaa ei voida tehokkaasti käyttää yhtiön piirissä, voi olla hyvä ratkaisu alentaa osakepääomaa ja jakaa ylimääräinen varallisuus osakkeenomistajille. Jokainen osakkeenomistaja saa yhtä suuren osan palautuvasta määrästä, jos osakkeet ovat keskenään samanlaisia. (Immonen & Nuolimaa 2007, 160; Selin 2005, 19.)

Pääsäännön mukaan osakepääoman alentaminen varojen jakamiseksi osakkeenomistajille rinnastuu osakkeiden luovutukseen. Alentamismäärä verotetaan luovutusvoittona, ei osinkona. Luovutusvoittoverosäännösten soveltuminen edellyttää, että osakepääoman alentamistilanteessa alentaminen on toteutettu yhtiöoikeudellisesti moitteettomasti. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 59.)

Oikeudessa voidaan katsoa osakepääoman alentaminen peiteltyksi osingonjaoksi jos osingonjakoa käytetään vaihtoehtona osingon jakamiselle ja näin pyritään verovelvollisen kannalta

edullisempaan verotukseen. Osakepääoman alentamiseen kohdistuu luovutusvoiton verotus, vaikka kyseessä on tosiasiallisesti varojenjakko. Se onko osakkeenomistajalle edullisempaa verotuksellisesti saada varoja osinkona vai luovutusvoittona, riippuu kunkin osakkeenomistajan omasta tilanteesta. Osakepääoman alentamisen veroetu voisi syntyä lähinnä siitä, että osakeyhtiö jakaa varoja yli yhdeksän prosenttia nettovarallisuudestaan. Tällä toimenpiteellä voidaan välttää osingonjakoon liittyvä ansiotuloverotus. Osakepääoman alentamistilanteisiin, joihin ei liity osakkeiden hankintaa tai lunastusta, liittyy huomattava peitelty osingonjaon verotuksen riski. (Siikarla 2007, 115; Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 59.)

Siirretään varat sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Tällöin siirto tarkoittaa, että yhtiön sidottua omaa pääomaa siirretään vapaaseen omaan pääomaan (Kuvio 13).

<u>Vastaavaa</u>	
Velat	200 000
Osakepääoma	200 000
<u>Tilikauden voitto</u>	<u>100 000</u>
	500 000

<u>Vastaavaa</u>	
Velat	200 000
Osakepääoma	100 000
<u>Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto</u>	<u>100 000</u>
<u>Tilikauden voitto</u>	<u>100 000</u>
	500 000

Kuvio 13. Taseen vastaavaa puoli ennen ja jälkeen osakepääoman alentamisen (Nuolimaa & Immonen 2007, 161)

Oman pääoman määrä ei muuttunut. Se oli ennen siirtoa 300 000 ja siirron jälkeen sama. Yhtiön sidottu oma pääoma sen sijaan pieneni ja vapaan oman pääoman rahasto kasvoi. Osakepääoman alentaminen ja varojen siirtäminen svop-rahastoon heikentää velkojien suojaa välittömästi. Näin ollen siirto vaatii velkojainsuojamenettelyn käytön. Tämä johtuu siitä, että svop-rahasto on vapaata omaa pääomaa ja se on jaettavissa osakkeenomistajille ilman velkojien suostumusta. (Nuolimaa & Immonen 2007, 161.)

Katetaan varoilla taseen tappioita. Osakepääomalla voidaan kattaa sellaista taseessa olevaa tappiota, johon vapaa oma pääoma ei riitä. Tässä tilanteessa osakepääoman alentamiseen ei

tarvita velkojien suostumusmenettelyä. Yhtiön katettua tappioita alentamalla osakepääomaa se ei voi kolmena seuraavana vuonna jakaa vapaata omaa pääomaa osakkeenomistajille ilman velkojainsuojamenettelyä. Näin ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos yhtiö on korottanut osakepääomaa alentamisen jälkeen vähintään sillä määrällä, millä osakepääomaa alun perin alennettiin. (Immonen & Nuolimaa 2007, 163; Selin 2005, 19.)

Osakeyhtiön tappiollinen toiminta voi näkyä taseessa esimerkiksi näin (Kuvio 11.):

TASE

<u>Vastattavaa</u>		<u>Vastaavaa</u>	
varat	500 000	Velat	400 000
		Osakepääoma	200 000
		Tilikauden tappio	-100 000
	<hr/> 500 000		<hr/> 500 000

Kuvio 11. Osakeyhtiön tase ennen osakepääoman alentamista (Selin 2005, 20)

Yhtiö päättää alentaa osakepääomaa ja kattaa alentamallaan määrällä taseen tappiot. Tase tappioiden kattamisen jälkeen näyttää tältä (Kuvio 12.):

TASE

<u>Vastattavaa</u>		<u>Vastaavaa</u>	
varat	500 000	Velat	400 000
		Osakepääoma	100 000
		Tilikauden tappio	
	<hr/> 500 000		<hr/> 500 000

Kuvio 12. Osakeyhtiön tase osakepääoman alentamisen ja tappioiden kattamisen jälkeen (Selin 2005, 20)

Yhtiön oma pääoma ei pienene (Kuvio 12.), vaikka osakepääomaa alennetaan tappioiden kattamiseksi. Osakepääoman alentaminen on puhtaasti kirjanpidollinen ja kosmeettinen toimenpide. Alentaminen ei vaikuta yhtiön reaaliarallisuuteen. Osakepääoman alentamista on käytetty melko runsaasti yhtiöiden selvitystilan välttämiseksi. (Immonen & Nuolimaa 2007, 160.)

4.4.2 Velkojainsuojamenettely

Velkojainsuojamenettelyn säännöksillä pyritään suojaamaan erityisesti velkojia. Tilanteisiin, joihin velkojan ei voida kohtuudella edellyttää varautuvan, sovelletaan velkojainsuojamenettelyä. Usein yhtiöt selvittävät suurempien velkojiansa asennoitumisen osakepääoman alentamiseen jo hyvissä ajoin ennen varsinaista alentamismenettelyä. Käytännössä osakepääoman alentaminen on voitu pörssiyhtiöissä toteuttaa ilman, että velkojat ovat vastustaneet sitä. Turvaavia vakuuksiakin on vaadittu vain harvoin. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 58.)

Yhtiökokous tekee osakepääoman alentamispäätöksen. Kuukauden kuluessa päätöksestä yhtiön on tehtävä sekä hakemus pääoman alentamisesta että ilmoitettava alentaminen rekisteröitäväksi Patentti- ja rekisteriviranomaiselle. Rekisteriviranomainen antaa velkojille kuulutuksen ja näin käynnistää velkojainsuojamenettelyn. Ellei yhtiö noudata annettuja määräaikoja, alentamispäätös raukeaa. Osakepääoma on alennettu, kun se on rekisteröity. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 66.)

Julkisen kuulutuksen velkojille antaa rekisteriviranomainen. Kuulutus julkaistaan virallisessa lehdessä. Yhtiön on myös itse lähetettävä kirjallinen ilmoitus osakepääoman alentamisesta tunnetuille velkojilleen. Jos yhtiö jättää ilmoituksen lähettämättä, siirtyy vahingonkorvausvastuu yhtiön johdolle eli hallitukselle ja toimitusjohtajalle. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 69.)

Yhtiön velkoja, jonka saatava on syntynyt ennen kuulutuksen antamista, voi vastustaa osakepääoman alentamista. Velkojan on tehtävä kirjallinen ilmoitus Patentti- ja rekisterihallitukselle viimeistään annettuna eräpäivänä. Ellei velkoja reagoi kuulutukseen, katsotaan hänen hyväksyneen osakepääoman alentaminen. Näin siis suostumus voidaan saada myös passiivisuuden kautta. Jos velkoja vastustaa alentamista, on hänellä oikeus saada täysi vakuus saatavastaan ennen kuin osakepääoman alentaminen voidaan rekisteröidä. Velkojan määrittely saattaa jossain tilanteessa olla ongelmallista. Selvää on, että henkilö, jolla on erääntyneitä saatavia yhtiöltä, on velkoja mutta vaikeampaa on pohtia tilannetta leasing-vuokralleantajan tai pääomalainan velkojan osalta. (Immonen & Nuolima 2007, 162; Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 66.)

Velkojainsuojamenettelyä ei tarvita, jos samaan aikaan kun osakepääomaa alennetaan, samalla määrällä sitä myös korotetaan. Tällainen tilanne voisi esimerkiksi tulla perheyhtiössä. Perheyhtiön osakkeenomistajat A ja B haluavat muuttaa omistusosuuttaan yhtiössä. Yhtiökokouksessa on päätetty jakaa B:lle varoja alentamalla osakepääomaa ja samalla A sijoittaa yhtiöön saman verran uutta pääomaa. Näin B:n osuus yhtiöstä alenee ja A:n kasvaa. (Immonen & Nuolima 2007, 163.)

Nimellisarvoisten osakkeiden kohdalla osakepääoman aleneminen tarkoittaa sitä, että myös yhtiöjärjestystä on muutettava. Yhtiöjärjestyksen muutos voidaan ilmoittaa samalla kertaa Patentti- ja rekisterihallitukselle, kun osakepääoman alenemisestakin ilmoitetaan. On kuitenkin muistettava, että nimellisarvoisessa yhtiössä osakepääoman on oltava vähintään osakkeiden nimellisarvojen summan suuruinen. Yhtiöjärjestystä ei ole tarvetta muuttaa, jos yhtiöllä on nimellisarvoton järjestelmä. (Mähönen & Villa 2006b, 349.)

Ylikurssi- ja vararahastoa voidaan alentaa samalla menettelyllä kuin osakepääomaa alennetaan. Jos velkojilla on oikeus vastustaa ylikurssi- ja vararahastojen alentamista, on näistäkin haettava kuulutusta Patentti- ja rekisterihallitukselta. (Mähönen & Villa 2006b, 349.)

5 POHDINTA

Uusi osakeyhtiölaki korostaa keskeisiä periaatteita. Periaatteet antavat yhtiön toiminnalle reunaehdot. Yleisiin periaatteisiin voidaan vedota, kun muita säännöksiä asiasta ei ole. Pääomarakenteen ja varojen jaon kannalta keskeisimpiä periaatteita on pääoma ja sen pysyvyys, toiminnan tarkoitus ja johdon tehtävät.

Osakeyhtiö on pääomayhtiö. Pääomalla ja sen pysyvyydellä on tärkeä merkitys osakkeenomistajille. Jos yhtiö menettää pääomansa tarkoittaa se sitä, että osakkeenomistaja on menettänyt yhtiöön sijoittamansa varallisuuden. Pääoman pysyvyys tarkoittaa, että varoja voidaan jakaa osakkeenomistajalle vain laissa säädetyllä tavalla. Laissa säädetään myös vähimmäispääomavaatimukset sekä yksityiselle että julkiselle osakeyhtiölle. Pääomaa kasvattamalla yritys voi tuottaa osakkeenomistajille enemmän voittoa.

Osakeyhtiön toiminnan tarkoitus on voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Osakeyhtiön toimet tähtäävät pääoman kasvattamiseen ja voiton tuottamiseen. Useimmiten osakeyhtiö jakaa osakkeenomistajille voittoa osinkona. Uuden lain mukaan myös pääoman palautus voi jatkossa muodostua suosituksi tavaksi. Voittoa voi olla myös osakkeen arvon nousu. Yhtiön ei kuitenkaan ole tarkoitus tuottaa mahdollisimman paljon voittoa lyhyellä aikavälillä, vaan toiminnan tulisi olla kannattavaa pitkällä tähtäyksellä.

Yhtiön johdolla on velvollisuus toimia huolellisesti ja yhtiön edun mukaisesti. Tarkoituksena on, että yhtiö tuottaa etua kaikille osakkeenomistajille. Hallitus edustaa yhtiötä ja huolehtii hallinnon järjestämisestä. Hallitus tekee yhtiön maksukykyyn perustuvan esityksen varojen jaosta. Yhtiökokous eli osakkeenomistajat hyväksyvät esityksen. Jos johto laiminlyö velvollisuuksiaan ja aiheuttaa vahinkoa osakkeenomistajalle tai yhtiölle, voidaan johto asettaa vahingonkorvausvastuuseen.

Osakeyhtiö saa varoja omasta toiminnastaan sekä yhtiöön tehtävistä pääomasijoituksista. Omasta toiminnasta saadut tuotot sekä pääomasijoitukset ovat yhtiön omaa pääomaa. Yhtiö voi myös ottaa ulkopuolista rahoitusta, se on vierasta pääomaa. Oma pääoma jaetaan sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan. Sidottua omaa pääomaa ei saa jakaa osakkeenomistajille ilman velkojien suostumusta. Vapaata omaa pääomaa on esimerkiksi yhtiön tilikauden voitto, joka voidaan jakaa osakkeenomistajille hallituksen esityksen mukaisesti.

Osakeyhtiöllä on neljä laillista tapaa jakaa varoja osakkeenomistajille. Yhtiö voi jakaa osinkoa tai palauttaa pääomia, lunastaa tai hankkia omia osakkeitaan, alentaa osakepääomaa tai jakaa takaisin varoja osakkeenomistajille, jos yhtiö purkautuu. Kun yhtiö jakaa voittoa osakkeenomistajille, puhutaan osingon jaosta. Jos yhtiö jakaa varoja sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta, voi kyseessä olla myös pääoman palautus. Hallituksen on ennen varojen jakoa arvioitava yhtiön maksukyky. Varoja ei saa jakaa jos yhtiö on maksukyvytön tai jos on vaarana, että jako aiheuttaa maksukyvyttömyyden.

Uuden lain mukaan yhtiö voi toimia niin kauan kun se on maksukykyinen. Tämä tarkoittaa sitä, että yhtiö voi toimia myös negatiivisella pääomalla, jos se vain pystyy suoriutumaan laskuistaan ja lainoistaan. Hallituksen on laadittava tilinpäätös ja toimintakertomus, jos yhtiön oma pääoma on laskenut alle puoleen osakepääomasta. Lisäksi hallituksen on tehtävä kaupparekisteriin ilmoitus oman pääoman menettämisestä, jos pääoma on alentunut negatiiviseksi. Merkintä voidaan poistaa kaupparekisteristä, kun oma pääoma saadaan jälleen nousemaan yli puoleen osakepääoman määrästä.

Osakkeenomistajat sijoittavat yritykseen pääomia siinä toivossa, että ne tuottavat heille voittoa. Osakkeenomistajat eivät ole henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön varoista, eivätkä he omista yhtiön varoja. Osakeyhtiön pääoma on yhtiön omaisuutta. Varoja voidaan jakaa yhtiöön sijoittaneille osakkeenomistajille, jos yhtiöllä on riittävästi maksukykyä. Tämä takaa sen, että esimerkiksi tavarantoimittajat ja velkojat voivat luottaa yhtiön liiketoiminnan jatkuvuuteen.

LÄHTEET

- Airaksinen, M., Pulkkinen, P. & Rasinaho, V. 2007. Osakeyhtiölaki II. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Boxberg, K. Suomeen perustettiin yli 32 000 uutta yritystä. 26.3.2008. Kainuun Sanomat.
- HE 109/2005. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.
- Helminen, S. 2006. Osakeyhtiön yhtiöjärjestys. Hämeenlinna: Talentum Media Oy.
- Immonen, R. & Nuolimaa, R. 2007. Osakeyhtiöoikeuden perusteet. Juridica-sarja 17. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Aaltonen, K. & Kukkonen, A. 2007. Uuden osakeyhtiölain vaikutuksia verotukseen. Verohallinto. <http://www.vero.fi/default.asp?path=5,40,372>. (Luettu 14.4.2007).
- KHO 2007/52.
- Kyläkallio, J., Irola, O. & Kyläkallio, K. 2002. Osakeyhtiö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kyynäräinen, T. 2008. Taloussanomat. Rahastopalautukset uppoavat suohon. <http://www.taloussanomat.fi/ajatukset/2008/04/01/rahastopalautukse>. (Luettu 18.4.2008).
- Laki24.fi. <http://www.laki24.fi/yrit-osakeyhtio-osakeyhtionperustaminen.html>. (Luettu 5.3.08).
- Laki osakeyhtiölain voimaanpanosta 21.7.2006 (2006/625).
- Laki liiketoimintakiellosta 13.12.1985 (1985/1059).
- Mähönen, J. & Villa, S. 2006a. Osakeyhtiö I yleiset opit. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Mähönen, J. & Villa, S. 2006b. Osakeyhtiö II yleiset opit. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Mähönen, J., Säiläkivi, A. & Villa, S. 2006. Osakeyhtiölaki käytännössä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Norri, M. 1997. Osakeyhtiö. Käytännön käsikirja-sarja (4. täysin uusittu painos) Tampere: Rakennustieto Oy.
- Osakeyhtiölaki 21.7.2006 (2006/624).
- Osakkeiden lunastus ja muu pääomapalautus. Verohallinto. <http://www.vero.fi/nc/viewarticle.asp?article=4644&language=FIN>. (Luettu 18.4.2008).
- PRH 2007. <http://www.prh.fi/fi/uutiset/797.html>. (Luettu 31.1.2008).
- PRH 2006. <http://www.prh.fi/fi/uutiset/628.html>. (Luettu 16.3.2008).

- Saarela, A. Kainuussa syntyi ennätys jo kolmantena vuotena. 26.3.2008. Kainuun Sanomat.
- Selin, P. 2005. Osakepääoman alentaminen. Tutkielma. Turun yliopisto: Oikeustieteellinen tiedekunta.
- Siikarla, P. J. 2006. Osakeyhtiölaki & käytäntö. Helsinki: Yrityskirjat Oy.
- Siikarla, P. J. 2007. Uusi osakeyhtiölaki & verosuunnittelu. Helsinki: Yrityskirjat Oy.
- Tilintarkastuslaki 13.4.2007 (2007/459).
- Tomperi, S. 2003. Käytännön kirjanpito. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Tomperi, S. 2007. Yritysverotus ja tilinpäätössuunnittelu. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Villa, S., Ossa J. & Saarnilehto A. 2007. Yritysmuodot toiminta, rahoitus ja verotus. Vantaa: Dark Oy
- Voitonjakopolitiikka. Elisa Oyj. <http://www.elisa.fi/ir/endex.cfm?f=4140.00>. (Luettu 18.4.2008).

